

**LATVIJAS LAUKU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMAS PROJEKTA
2007.-2013.GADAM IEPRIEKŠĒJAIS (EX-ANTE) NOVĒRTĒJUMS**

Vides pārskats

Dr. Irina Pilvere

Dr. Danute Jasjko

Dr. Lauri Kettunen

Dr. Vulfs Kozlinskis

2006.gada novembris

Satura rādītājs:

Kopsavilkums	5
1. Īss Latvijas Lauku attīstības Programmas būtības izklāsts un saikne ar citiem plānošanas dokumentiem.....	7
1.1. Plānošanas dokumenta mērķi, darbības virzieni un principi	7
1.2. Saikne ar citiem starptautiskiem un nacionāliem plānošanas dokumentiem.....	7
1.2.1. Eiropas Savienības dokumenti.....	7
1.2.2. Nacionālā līmeņa dokumenti	9
1.2.3. Nozaru attīstības programmas	9
1.2.4. Plānošanas reģionu attīstības plānošanas dokumenti	10
2. Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma metodoloģija un process.....	12
2.1. Metodoloģija.....	12
2.1.1. Sākotnējais novērtējums	12
2.1.2. Nulles scenārijs.....	13
2.1.3. Uzdevumu formulēšana	13
2.1.4. Būtiskās ietekmes uz vidi vērtēšana	13
2.1.5. Izmantotā informācija.....	14
3. Vides stāvoklis un tendences, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots (Nulles scenārijs).....	15
3.1. Vides stāvoklis.....	15
3.1.1. Bioloģiskā daudzveidība	15
3.1.2. Meža resursi.....	16
3.1.3. Ūdens resursi un to kvalitāte	17
3.1.4. Gaisa kvalitāte	18
3.1.5. Klimata pārmaiņas	19
3.1.6. Augsne	19
3.1.7. Zemes dzīles	20
3.1.8. Ainavas	21
3.1.9. Kultūrvēsturiskais mantojums	22
3.2. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.....	22
3.3. Iespējamās izmaiņas, ja Programma netiek īstenota – kopsavilkums	23
4. Vides politikas mērķi un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma uzdevumi.....	26
4.1. Starptautiskie un nacionālie vides politikas mērķi	26
4.1.1. Starptautiskās konvencijas.....	26
4.1.2. Eiropas Savienības stratēģijas	29
4.1.3. Nacionālie vides politikas plānošanas dokumenti	30
4.2. Sabiedrības grupu viedoklis	33
4.3. Novērtējuma uzdevumi.....	34
5. Ar plānošanas dokumentu saistītās būtiskās ietekmes uz vidi	36
5.1. Programmas ietekme sistēmas līmenī	36
5.1.1. Pozitīvās ietekmes – īstermiņa un ilgtermiņa, tiešas un netiešas, pārejošas un noturīgas	36
5.1.2. Negatīvās ietekmes – īstermiņa un ilgtermiņa, tiešas un netiešas, pārejošas un noturīgas	38
5.2. Programmas ietekme pasākumu līmenī.....	40
5.3. Programmas ietekmju kopsavilkums (kumulatīvā ietekme)	53
5.4. Pārrobežu ietekmes.....	54

5.5.	Atbilstība starptautiskajiem un nacionālajiem vides politikas mērķiem	55
5.6.	Priekšlikumi negatīvo ietekmju novēršanai vai samazināšanai.....	55
5.6.1.	Vides aizsardzības politikas efektīva ieviešana.....	55
5.6.2.	Atbalsta nosacījumi un kritēriji	56

Izmantoto saīsinājumu un apzīmējumu saraksts:

BVZ – Bioloģiski vērtīgi zālāji

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ELFLA - Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

EM – Ekonomikas ministrija

ES – Eiropas Savienība (lietots arī ES-15 un ES-25)

IA – Ilgtspējīga attīstība

ĪADT – Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

IKP – Iekšzemes kopprodukts

KLP – Kopējā lauksaimniecības politika

LEADER – vietējās attīstības plānošanas un īstenošanas modelis, kas nosaka specifiskākus uzsvarus vietējai lauku attīstībai, rosinot sabiedrību meklēt jaunus risinājumus

LIZ – Lauksaimniecībā izmantojamā zeme

LLKC – Latvijas lauku konsultāciju un informācijas centrs

LPTP – Labākie pieejamie tehniskie paņēmieni

LR – Latvijas Republika

LVĢMA – Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

MK – Ministru Kabinets

NAP – Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam

NOP – Noturīgie organiskie piesārņotāji

NVO – Nevalstiskās organizācijas

NVPP – Nacionālais vides politikas plāns

Programma – Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam

PVD – Pārtikas un veterinārais dienests

RAPLM – Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija

SEG – Siltumnīcefektu izraisošās gāzes

SIVN – Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

Stratēģijas plāns – Latvijas Lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007.-2013.gadam

SVID – Stiprās un vājās puses, iespējas un draudi

VIDM – Vides ministrija

VMD – Valsts meža dienests

VZD – Valsts zemes dienests

ZM – Zemkopības ministrija

Kopsavilkums

Latvijas lauku attīstības programma (Programma) 2007.-2013.gadam ir dokuments, kas nosaka vidējā termiņa prioritātes attīstībai lauku teritorijā. Vērtēšanas brīdī šis dokuments nosacīti bija sadalīts divās daļās – Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna 2007.-2013.gadam projekts un Pasākumu apraksta projekts. Abu šo dokumentu izstrādi ir nodrošinājusi LR Zemkopības ministrija.

Ņemot vērā, kā šādu politikas dokumentu īstenošana saistīta ar būtiskām ietekmēm uz vidi, tika veikts stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējums (SIVN), ko veica pieaicinātie speciālisti un konsultanti. SIVN ir veikts atbilstoši ES Direktīvām 2001/42/EC un 92/43/EEC, likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru Kabineta 23.03.2004. noteikumu Nr.157. „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” prasībām. SIVN ietvaros tika sagatavots vides pārskats.

Šī dokumenta sagatavošanā lielā mērā par pamatu tika izmantots Latvijas lauku attīstības Valsts stratēģijas plāna 2007.-2013.gadam stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskats, ko ir sagatavojis uzņēmums SIA „Firma L4”. Atsauces uz šo dokumentu atsevišķi tekstā nav atzīmētas.

Veicot SIVN, kā arī ņemot vērā nacionālās likumdošanas prasības, tika vērtēta ar dokumentu īstenošanu saistītā potenciālā ietekme uz tādiem vides resursiem un faktoriem kā bioloģiskā daudzveidība, mežu resursi, ūdens kvalitāte, gaisa kvalitāte, ietekme uz klimata pārmaiņām, augsne, zemes dziļļu resursi, ainava un kultūrvēsturiskais mantojums. Tika ņemtas vērā arī dažādas sociālekonomiskās tendences, kas ietekmē lauku teritoriju attīstību, it īpaši stratēģijā ietvertos sektorus – lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un dzīves kvalitātes paaugstināšanu lauku teritorijās.

Vides pārskatā ir iekļauta informācija par:

- Esošo vides stāvokli un prognozes par vides kvalitātes tendencēm gadījumā, ja Programma netiktu īstenota;
- Programmā iekļauto darbības virzienu un prioritāšu atbilstību starptautiskajiem un nacionālajiem vides politikas mērķiem;
- Ar Programmas īstenošanu būtiskās ietekmes uz vidi novērtējumu;
- Priekšlikumi un vadlīnijas iespējamās negatīvās ietekmes novēršanai un mazināšanai.

Balstoties uz veikto novērtējumu, tika izdarīti šādi secinājumi:

- Pašreizējā vides stāvokļa, tendenču, kā arī lauksaimniecības un mežsaimniecības ietekmes uz vidi pilnvērtīgākai raksturošanai nepieciešam papildināt Stratēģijas esošās situācijas aprakstu.
- Dokumenti kopumā atbilst starptautiskajiem un nacionālajiem vides politikas mērķiem un tiešā veidā neparedz pasākumus, kas būtu pretrunā ar Latvijai saistošo starptautisko konvenciju prasībām, ES stratēģijām un nacionālajiem vides politikas plānošanas dokumentos iekļautajiem mērķiem.
- Būtiskākās pozitīvās ietekmes saistītas ar mežsaimniecībā un lauksaimniecībā nodarbināto kvalifikācijas paaugstināšanu un zināšanu un prasmju vairošanu; Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanu un saglabāšanu; atbalstu bioloģiskajai

lauksaimniecībai; agrovīdes pasākumu īstenošanu; lauksaimniecības uzņēmumu vides infrastruktūras attīstību; atbalstu lauksaimniecībai mazāk labvēlīgos apstākļos; vietējās rīcības programmas LEADER attīstību. Šo prioritāšu realizācija pozitīvi ietekmēs bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ūdens resursus, gaisa kvalitāti, augsnēm un ainavu.

- Būtiskākās negatīvās ietekmes ir saistāmas ar lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības intensifikāciju; ieguldījumiem mežu infrastruktūras attīstībā; ražošanas un pārstrādes attīstību. Šo prioritāšu īstenošana visticamāk radīs negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, augsni, virszemes un pazemes ūdens kvalitāti, ainavu.
- Neskaidras un pretēji vērstas ir ietekmes, kas saistītas ar tādu prioritāšu īstenošanu kā uzņēmējdarbības dažādošana; lauku infrastruktūras attīstība. Potenciāli negatīvas ietekmes sagaidāmas attiecībā uz gaisa kvalitāti, klimata pārmaiņām, bioloģisko daudzveidību, ainavu. Šo prioritāšu potenciāli negatīvās ietekmes ir jāņem vērā plānojot pasākumu ieviešanu.

Lai novērstu vai samazinātu potenciālās negatīvās ietekmes, tika izstrādāti priekšlikumi, kas jāņem vērā nosakot atbalsta saņemšanas kritērijus. Daļa no priekšlikumiem ir horizontāli un saistīti ar vides likumdošanas prasību ieviešanu. Savukārt, priekšlikumi attiecībā uz atbalsta nosacījumiem un kritērijiem ir saistīti ar labas lauksaimniecības prakses veicināšanu, projektu kvalitātes un ar to īstenošanu saistītās antropogēnās slodzes izvērtēšanu, apmežošanas pieļaušanu tādās teritorijās, kas nav bioloģiski augstvērtīgas un netiek izmantotas lauksaimniecībā, kā arī paredzot izstrādāt vadlīnijas par optimālām apsaimniekošanas metodēm dažādiem pļavu tipiēm.

Projekts tiek līdzfinansēts no Eiropas Savienības lauku attīstības tehniskās palīdzības līdzekļiem, projekts Nr.7322000-0.

1. Īss Latvijas Lauku attīstības Programmas būtības izklāsts un saikne ar citiem plānošanas dokumentiem

1.1. Plānošanas dokumenta mērķi, darbības virzieni un principi

Latvijas lauku attīstības programmas izstrāde uzsākta 2005.gadā, kad ar vairāku reģionālas un nacionālas nozīmes aptauju un konferenču palīdzību tika noskaidrotas prioritārās vajadzības un rīcības virzieni. Lauksaimniecības un mežsaimniecības nevalstiskās organizācijas, pašvaldības, reģionu pārstāvji, vides un citi partneri aktīvi iesaistījās prioritāšu apspriešanā un izvirzīšanā. Rezultātā novērtējuma brīdī bija pieejami divi dokumenti: Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna 2007.-2013.gadam projekts un Pasākumu apraksta projekts. Novērtējuma kontekstā abu dokumentu kopums tiek uzskatīts par vienu dokumentu – Latvijas lauku attīstības programmu 2007.-2013.gadam. Šis dokuments ir izstrādāts ekspertu grupā Zemkopības ministrijas vadībā, piesaistot ekonomiskos, sociālos un vides partnerus.

Programma izstrādāta, balstoties uz Stratēģijas plāna izstrādes ietvaros veikto esošās situācijas analīzi. Kā stratēģiskais virsmērķis ir noteikts „pārticis cilvēks ilgtspējīgi apdzīvotos Latvijas laukos”.

Virsmērķa sasniegšanai izvirzīti četri darbības virzieni:

- Lauku cilvēka spēju attīstība
- No darba gūto ienākumu vairošana laukos
- Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana
- Lauku dzīves telpas attīstība

Stratēģijas izstrādē ievēroti šādi pamatprincipi:

- Pāliekošas darbības veicināšana un atkarības no ienākumu uzturošā atbalsta mazināšana;
- Teritorijas līdzsvarotas attīstības princips;
- Līdzsvarotība un pēctecība;
- Finanšu līdzekļu koncentrācija.

1.2. Saikne ar citiem starptautiskiem un nacionāliem plānošanas dokumentiem

1.2.1. Eiropas Savienības dokumenti

Programma ir sagatavota ņemot vērā Eiropas lauku attīstības jaunās politikas mērķus 2007. – 2013. gadam, kas noteikti Eiropas Padomes 2005. gada 20. septembra Regulā Nr. 1698/2005. Tāpat Programma ir izstrādāta, ņemot vērā Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas, kas nosaka, ka valsts Lauku attīstības stratēģija jāizvērs Kopienas definētajās lauku attīstības prioritāšu jomās jeb asīs:

- Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas paaugstināšana, galveno uzmanību veltot zināšanu nodošanai un jauninājumu ieviešanai pārtikas ķēdē, un tādām prioritārām sfērām, kā ieguldījumi fiziskajā un cilvēku kapitālā;
- Vides un lauku vides uzlabošana, īpaši bioloģiskās daudzveidības un ekoloģiski vērtīgu lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmu saglabāšanā, ūdens resursu saglabāšanā, ņemot vērā iespējamās klimata pārmaiņas;
- Dzīves kvalitātes uzlabošana un dažādošanas veicināšana lauku apvidos ar galveno prioritāti – jaunu darba iespēju radīšanu;
- Vietējo nodarbinātības un dažādošanas iespēju palielināšana (Leader), kam jāsekmē 1. un 2. ass, bet jo īpaši 3. ass mērķu sasniegšana, kā arī būtiski jāveicina labāka pārvaldība un lauku apvidu endogēna attīstības potenciāla mobilizācija.

Papildus tam noteikts, ka starp asīm jānodrošina iespējami lielu sinerģiju un jāizvairās no iespējamām pretrunām. Tāpat jānodrošina Kopienas instrumentu savstarpējā papildinātība, veicinot strukturālās, nodarbinātības un lauku attīstības politikas sinerģiju.

Programmas izstrādes gaitā ir nodrošināta sasaiste ar citām Kopienas politikām: Reģionālā politika, Kopējā zivsaimniecības politika u.tml. Tāpat Programmas virsmērķis un darbības virzieni atbilst Lisabonas stratēģijas mērķiem un Latvijas Nacionālajai Lisabonas stratēģijas programmai 2005. - 2008.gadam.

ES Kopējā lauksaimniecības politika

Ar 2003. gada KLP reformu centās panākt lauksaimniecības nozares ilgstošu ekonomisko un sociālo dzīvotspēju, nodrošinot drošus, augstas kvalitātes produktus ar videi draudzīgām metodēm. KLP ir vērsta uz lauku vides aizsardzības prasību izpildi, lauksaimniecības zemju izmantošanas potenciāla saglabāšanu un tirgorientētas produkcijas ražošanu. Galvenie kopējās lauksaimniecības politikas principi ir vides aspektu integrēšana un ilgtspējīgas attīstības veicināšana. Sagaidāms, ka KLP reforma nodrošinās labvēlīgu bāzi bioloģiskās lauksaimniecības turpmākai attīstībai Eiropā.

Eiropas rīcības plāns attiecībā uz ekoloģiski tīru pārtiku un bioloģisko lauksaimniecību ir izstrādāts balstoties uz KLP. Rīcības plāns raksturo ES politiku bioloģiskās lauksaimniecības jomā un plānotos pasākumus bioloģiskās lauksaimniecības attīstīšanai. Rīcības plāns paredz atbalstu vidi saudzējošo ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana. Tāpat paredzēts veicināt pētniecības jaunāko atziņu ieviešanu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā augstas kvalitātes produktu iegūšanai no vietējām izejvielām.

ES Enerģētikas stratēģija

Tās mērķis ir veicināt biomasas izmantošanu enerģijas ieguvē – it īpaši biodegvielas ražošanu, lai attīstītu atjaunojamās enerģijas iegūšanu. Biomasas izmantošanas enerģijas iegūšanai būtu jāvērtē no vides un ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem. Latvijā ir pieņemts Biodegvielas likums, kura mērķis ir veicināt biodegvielas apriti, tādējādi atbalstot videi draudzīgu, piegādei drošu, atjaunojamu energoresursu izmantošanu. Balstoties uz šo likumu ir sagatavota programma „Biodegvielas ražošana un lietošana Latvijā”, kā arī plāns šīs programmas ieviešanai.

1.2.2. Nacionālā līmeņa dokumenti

Programma kā nozares vidēja termiņa plānošanas dokuments ir hierarhiski pakārtota NAP un atbilst tā izvirzītajam stratēģiskajam mērķim, prioritātēm un risinājumiem uzdevumiem.

Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam

NAP noteiktais stratēģiskais mērķis – izglītība un zināšanas tautsaimniecības izaugsmei un tehnoloģiskai izcilībai un prioritātes mērķa sasniegšanai ir:

- Izglītots un radošs cilvēks;
- Uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība;
- Zinātnes un pētniecības attīstība.

Stratēģijas plāns ir hierarhiski līdzvērtīgs dokuments Nacionālajam stratēģiskajam ietvardokumentam 2007.-2013. gadam, un finansējamie pasākumi nodrošina papildinātību ar citiem Eiropas Savienības fondiem (Eiropas Sociālo Fondu, Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Zivsaimniecības fondu).

Reģionālās politikas pamatnostādnes (2004.)

Šīm pamatnostādnēm ir būtiska nozīme saistībā ar lauku attīstību. Starp reģionālās politikas mērķiem minēts līdzvērtīgu dzīves, darba un vides apstākļu nodrošināšana valsts iedzīvotājiem visā Latvijā, lai sekmētu līdzsvarotu valsts teritorijas, reģionu un to daļu attīstību.

Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam

Latvijas nacionālā Lisabonas programma paredz stimulēt uzņēmumu konkurētspējas un produktivitātes paaugstināšanu, sekmējot to savstarpējo kooperāciju un sadarbību ar izglītības, zinātnes un pētniecības un citām saistītajām institūcijām, veicināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu un saglabāt bioloģisko daudzveidību esošajā līmenī. Tāpat arī plānots cīnīties pret klimata izmaiņām un mazināt to kaitīgo ietekmi, norādot uz nepieciešamību palielināt CO₂ piesaisti, veicinot mežaudžu produktivitātes paaugstināšanu un lauksaimniecībā neizmantotās zemes apmežošanu.

1.2.3. Nozaru attīstības programmas

Jāapskata tādu nozaru nacionālās stratēģijas, kuru īstenošana ir tieši saistīta vai var netieši ietekmēt lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauku teritoriju attīstību. Šeit netiek apskatīti politikas plānošanas dokumenti vides jomā, jo tie analizēti 4. nodaļā.

Novērtējuma ietvaros tika identificēti vairāki nacionālie politikas plānošanas dokumenti, kas saistīti ar Programmas īstenošanu:

Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2006.-2016.gadam

Pamatnostādnes kā vienu no mērķiem izvirza atkarības samazināšanu no ārējiem primāro energoresursu avotiem, tādēļ paredz pakāpeniski, bet palielināt biomasas īpatsvaru atjaunojamo energoresursu bilancē. Pamatnostādnes kā potenciāli nozīmīgāko risinājumu elektroenerģijas ražošanā uzsver ogļu izmantošanu kombinācijā ar biomasu, kā arī biomasas izmantošanu plānots palielināt siltumapgādē un koģenerācijā. Plānota arī vēja enerģijas izmantošanas paplašināšana.

Programma „Biodegvielas ražošana un lietošana Latvijā, 2003.-2010.gads”

Programmas mērķi ir biodegvielu ražošanai nepieciešamo izejvielu nodrošināšana izmantojot Latvijas lauksaimniecībā izmantojamo zemi, veicināt biodegvielas ražošanu un izmantošanu Latvijā. Programmas rīcības plāns paredz subsīdijas rapšu un graudaugu audzētājiem biodīzeļdegvielas ražošanai, kā arī kompensācijas eļļas augu pārstrādātājiem biodīzeļdegvielā. Programma ir vērsta uz to, lai 2010. gadā nodrošinātu 5,75% lielu biodegvielas (bioetanolis un biodīzeļdegviela) daļu patēriņā.

Latvijas Tūrisma attīstības pamatnostādnes (2005.)

Pamatnostādnes paredz atbalstu dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma tūrisma produktu izveidošanai un attīstībai, kā arī ekotūrisma infrastruktūras attīstībai. Plānots, ka palielināsies nodarbinātība tūrismā un citās nozarēs, samazinot bezdarbu un mazinot sociālo spriedzi. Savukārt uz pamatnostādņu pamata izstrādātā Latvijas Tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam starp prioritātēm iekļauti tādi rīcības virzieni kā aktīvā tūrisma attīstība, taču lauku tūrisms netiek izvirzīts par nepārprotamu prioritāti.

Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programma 2003.-2006.gadam

Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programmas mērķi ir veicināt Latvijā ražotu bioloģiskās lauksaimniecības produktu pieejamību tirgū un veicināt vidi saudzējošu lauksaimniecību. Kā apakšmērķi izvirzīti zināšanu attīstība, ražošanas palielināšana, tirgus attīstība un ražošanas infrastruktūras pilnveidošana. Ir sniegti rezultatīvie uzdevumi attiecībā uz saimniecību skaitu un platību attiecībā pret kopējo LIZ. Sagaidāms, ka saistībā ar Programmas izstrādi, arī Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programma tiks atjaunota un būs attiecināma uz periodu arī pēc 2006. gada.

Latvijas meža politika (1998.) un Latvijas meža un saistīto nozaru nacionālās programmas koncepcija (2006.)

Šis stratēģiskais dokuments formulē meža nozares attīstības vispārīgos mērķus un principus.

2006. gadā sākumā tika sagatavota Latvijas meža un saistīto nozaru nacionālās programmas koncepcija, kas pamato nepieciešamību izstrādāt un pieņemt vidējā termiņa nacionālo programmu šajā jomā, kas būtu spēkā līdz 2013. gadam. Koncepcija kā prioritāros virzienus min meža un meža zemju ilgtspējīgu apsaimniekošanu, meža un saistīto nozaru produkcijas tirgus paplašināšanu, atjaunojamo meža resursu produktu patēriņu palielināšanai iekšējā tirgū, meža produktu izmantošanas un enerģētikas sektora koordinētu attīstību.

1.2.4. Plānošanas reģionu attīstības plānošanas dokumenti

Programmai kā nacionāla līmeņa politikas plānošanas dokumentam ir saikne arī ar reģionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentiem, t.i., plānošanas reģionu teritorijas plānojumiem un plānošanas reģionu attīstības programmām, kas nosaka pārdomātu un mērķtiecīgu teritorijas attīstību un sekmē investīciju piesaisti.

Plānošanas reģiona teritorijas plānojums rakstiskā un grafiskā veidā attēlo reģiona telpiskās attīstības vīziju, plānošanas reģiona apdzīvojuma, infrastruktūras un lauku telpas vēlamu telpisko struktūru un vēlamu integrēto telpisko struktūru, parāda kopīgos interešu jautājumus un perspektīvo sasaisti ar citiem plānošanas reģioniem.

Plānošanas reģionu attīstības programmās noteiktas attiecīgā plānošanas reģiona attīstības prioritātes un ietverts konkrēts pasākumu kopums.

2006.gada beigās visu plānošanas reģionu teritorijas plānojumi bija izstrādes stadijā, savukārt plānošanas reģionu attīstības programmas visiem plānošanas reģioniem ir apstiprinātas, izņemot Kurzemes plānošanas reģionu, kura attīstības programma ir izstrādes stadijā.

2. Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma metodoloģija un process

2.1. Metodoloģija

SIVN veikšanas vispārīgo kārtību nosaka ES Direktīva 2001/42/EC un LR Ministru Kabineta noteikumi Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Izvēlēta metodoloģija ir atkarīga no plānošanas dokumenta veida un raksturojuma, kam novērtējums jāveic. Tādēļ SIVN metodoloģija Programmai tika izvēlēta, analizējot šī politikas plānošanas dokumenta mērķus un uzdevumus, kā arī ņemot vērā saikni ar citiem starptautiskiem, nacionāliem un reģionāliem politikas dokumentiem.

SIVN un tā ietvaros sagatavotā Vides pārskata detalizācijas pakāpe ir atbilstoša analizējamo dokumentu (Stratēģijas plāna un Pasākumu apraksta) detalizācijai. Novērtējuma process ir orientēts, lai novērtētu ietekmes uz vidi nacionālā mērogā. Kur no datu un pētījumu viedokļa ir iespējams, tiek ņemtas vērā arī tendences vides kvalitātē reģionu līmenī, jo lauksaimnieciskās aktivitātes Latvijā ir nevienmērīgi sadalītas par reģioniem. Jāņem vērā, ka jo lielāks ir izvērtējamā plānošanas dokumenta mērogs ar mazāku detalizācijas pakāpi, jo plašākas ir dažādu alternatīvu variācijas, kas ievērojami apgrūtina uzdevumu prognozēt iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi.

2.1.1. Sākotnējais novērtējums

Sākotnējā novērtējuma uzdevums ir identificēt būtiskos vides aspektus, kas saistīti ar politikas plānošanas dokumenta īstenošanu. Sākotnējā novērtējuma procesā tiek pielietota ekspertu metode, matricu metode un tīklu metode.

Izvērtējot politikas plānošanas dokumenta virsmērķi, apakšmērķus un prioritātes, eksperti noteica būtiskos vides aspektus saistībā ar analizējamiem dokumentiem. Eksperti identificējuši potenciāli būtiskas ietekmes uz šādiem vides faktoriem:

- Ūdens kvalitāte;
- Augsne;
- Bioloģiskā daudzveidība;
- Gaisa kvalitāte;
- Klimata pārmaiņas;
- Zemes lietošanas veids;
- Ainava;
- Kultūrvēsturiskais mantojums.

Tad pielietojot matricu metodi, atbilstošajās tabulas šūnās tiek iekļauts koncentrēts apraksts par virsmērķa un darbības virzienu sagaidāmo mijiedarbību ar šiem būtiskajiem aspektiem no vides resursu un kvalitātes viedokļa. Gadījumos, kur nav iespējams noteikt sagaidāmās ietekmes veidu, tiek iekļautas norādes par to, ka ietekme uz vidi ir neskaidra. Pārskatāmības nolūkos ietekmes tiek raksturotas ar attiecīgiem simboliem.

Tīkla metodes pielietošana nepieciešama, lai pēc iespējas pilnīgāk ņemtu vērā un izvērtētu dažādas cēloņsakarības un identificētu kumulatīvās ietekmes. Tādēļ sākotnējā novērtējumā tiek izmantota šī metode, lai izdalītu būtiskās komponentes no saturiskā viedokļa un to mijiedarbību ar vides aspektiem.

2.1.2. Nulles scenārijs

Informācijas apkopošana un analīze nepieciešama esošās situācijas novērtēšanai saistībā ar vides stāvokli un lauku attīstības tendencēm Programmas kontekstā, kā arī lai veidotu prognozes par virzošiem spēkiem, slodzēm un vides stāvokli turpmākajos gados. Esošā vides stāvokļa novērtējums ir iekļauts arī Stratēģijas plāna analītiskajā daļā, taču SIVN procesā tiek izmantota daudz papildus kvantitatīvas un kvalitatīvas informācijas par vides stāvokli un tendencēm. Tāpat tiek aprakstīta situācija un problemātika saistībā ar ES direktīvu 79/409/EEC (Putnu direktīva) un 92/43/EEC (Biotopu direktīva). Šī informācija un ekspertu novērtējums ir pamats t.s. nulles scenārija veidošanai.

Veidojot nulles scenāriju, būtiskas ir prognozes par situācijas attīstību 2007.-2013. gadā un turpmāk. Prognozēšana tiek veikta, ņemot vērā esošo vides stāvokli (parametri), virzošos spēkus un to izraisītās slodzes. Jāuzsver, ka prognozēšanā reti kad var tikt izmantotas kvantitatīvas metodes. Lai gan ir iespējams noteikt cēloņsakarības un tās izmantot prognozēšanā, tomēr praktiski nav iespējams prognozēt ietekmju apmēru un noteikt vai varētu tikt pārsniegts attiecīgā vides resursa nestspējas sliekšnis. Tādēļ ietekmju uz vidi noteikšanai un vides stāvokļa prognozēšanai lielākoties tiek pielietota ekspertu metode. Tomēr, kur iespējams, tiek izmantoti tendenču un alternatīvo scenāriju modelējumu rezultāti. Tiek ņemta vērā arī pārrobežu piesārņojuma ietekme un riski attiecībā uz vides kvalitāti Latvijā.

2.1.3. Uzdevumu formulēšana

SIVN uzdevumi tiek formulēti, balstoties uz:

- Esošās situācijas analīzi un ar Programmas ieviešanu saistītajiem būtiskākiem vides aspektiem;
- Vides politikas mērķiem, kuri izriet no starptautiskajām un nacionālajām stratēģijām, plāniem un programmām;
- Interesu grupu un sabiedrības viedokli.

Tādejādi SIVN uzdevumu formulēšanā kā pamata informācija tiek izmantoti statistikas un monitoringa dati, kvalitatīvi pētījumi, modeļi, aptauju rezultāti, nevalstisko organizāciju sniegtie komentāri un atzinumi, kā arī politikas plānošanas dokumenti.

2.1.4. Būtiskās ietekmes uz vidi vērtēšana

SIVN process ir organizēts tā, lai identificētu gan pozitīvās, gan negatīvās ietekmes uz vidi, kā arī kumulatīvās ietekmes. Novērtējuma procesā un alternatīvu izvērtēšanā tiek izmantota informācija, ko sniedz nulles scenārijs, kā arī prognozēšana par ietekmēm kvalitatīvā un kvantitatīvā izteiksmē (kur iespējams).

Vērtējot ietekmju uz vidi būtiskumu, tiek ņemta vērā varbūtība, ka attiecīgā ietekme varētu būt novērojama, kā arī iespējamās sekas un to būtiskums no vides viedokļa. Vides pārskatā iekļauta informācija par pieņēmumiem, kas tikuši izmantoti novērtējuma veikšanā.

SIVN procesā būtiski ir novērtēt t.s. kumulatīvos efektus, kas var rasties mijiedarbojoties individuālām ietekmēm, kas saistītas ar politikas plānošanas dokumenta prioritātēs iekļauto pasākumu īstenošanu. Ja katrai atsevišķai ietekmei nav būtiskas ietekmes uz vidi, tad tām mijiedarboties, iespējams veidojas negatīva ietekme. Lai identificētu kumulatīvās ietekmes, tiek analizēts, cik un kādas politikas plānošanas dokumenta prioritātes potenciāli ietekmē SIVN uzdevumus. Lai noteiktu kumulatīvo ietekmju detalizētākā raksturošanā tiek pielietota matricu metode, tīkla analīze un ekspertu metode. Ekspertu metode lielākoties tiek izmantota nosakot cēloņsakarības, salīdzinot alternatīvus scenārijus un novērtējot vides resursu kapacitāti.

SIVN ietvaros tiek analizēta ne tikai piedāvāto pasākumu ietekme uz vidi, bet arī iespēju robežās sniegti priekšlikumi, kādu pasākumu iekļaušana no vides viedokļa būtu nozīmīga.

2.1.5. Izmantotā informācija

SIVN veikšanai tiek izmantota publiski pieejama informācija – publiski gada pārskati, indikatori, dažādu politikas plānošanas dokumentu analītiskā daļa, kā arī Stratēģijas plānā iekļautā informācija par esošā stāvokļa novērtējumu. Tā kā Programma ir uzskatāma par turpinājumu 2004.-2006. gadam īstenojamam atbalstam lauku attīstībai, kas īstenots no valsts budžeta un ES struktūrfondu līdzekļiem, tad SIVN procesā tiek ņemts vērā arī vērtējums par iepriekšējā perioda prioritāšu īstenošanas ietekmi uz vidi.

Informācija par vides resursiem un vides kvalitātes novērtējumu un tendences tiek izmantotas bāzes scenārija veidošanā. Šī informācija ir arī būtisks izejas materiāls SIVN uzdevumu formulēšanā, kā arī definējot kritērijus, lai novērtētu virzību uz SIVN uzdevumu izpildi. Vides pārskata ierobežotā apjoma dēļ pārskatā ir iekļauts kopsavilkums par vides stāvokļa raksturojumu un būtiskākajiem vides kvalitāti, tendences un slodzes raksturojošajiem rādītājiem.

Vairāku vides resursu kvalitātes raksturošanā ir grūtības iegūt aktualizētu informāciju par esošo situāciju un tendencēm – dažos gadījumos nav ticis veikts sistemātisks monitorings, bet dažos gadījumos informācija par nacionālo līmeni nebija apkopota vai dati bija novecojuši. Šādos gadījumos, kad kvantitatīva informācija nebija pieejama, novērtējuma izstrādātāji konsultējās ar nozares ekspertiem par būtiskākajām tendencēm. Datu pieejamība tiek ņemta vērā izstrādājot rekomendācijas vides aspektu monitoringam Programmas ieviešanā.

Lielākās grūtības datu un reprezentatīvu pētījumu pieejamībā bija attiecībā uz:

- augsnes kvalitāti un degradāciju;
- vides riskiem (plūdi, erozija);
- atjaunojamās enerģijas potenciālu.

Tāpat grūtības datu savstarpējā salīdzināšanā rada atšķirīgās jēdzienu interpretācijas.

3. Vides stāvoklis un tendences, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots (Nulles scenārijs)

Nulles scenārijs veidots, aprakstot virzošos spēkus, esošo vides kvalitāti un paredzamās tendences vides resursu un kvalitātes izmaiņām laika periodā līdz 2013. gadam. Pašreizējā vides stāvokļa un tendenču raksturošanai izmantots uzņēmuma „Firma L4” sagatavotā Latvijas lauku attīstības Valsts stratēģijas plāna 2007.-2013.gadam stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskats.

3.1. Vides stāvoklis

3.1.1. Bioloģiskā daudzveidība

Bioloģiskā daudzveidība nozīmē dzīvo organismu formu dažādību visās vidēs, tai skaitā sauszemes, jūras un citās ūdens ekosistēmās un ekoloģiskajos kompleksos. Bioloģisko daudzveidību saprot trijos līmeņos: sugu daudzveidība (dažādas sugas); ģenētiskā daudzveidība (ģēnu dažādība, ko satur augi, dzīvnieki, sēnes, mikroorganismi, un tā parādās vienas sugas robežās); ekosistēmu daudzveidība (dažādas ekosistēmas).

Lauku dabas vide ir bagāta ar Eiropas nozīmes aizsargājamiem biotopiem. Latvijā konstatētas 18 047 dzīvnieku, 5396 augu un aptuveni 4000 sēņu sugu. Zinātnieki lēš, ka aptuveni 907 sugas (3,3 % no kopējā sugu skaita) ir retas un apdraudētas. Pļava un mežs ir vide, kas nodrošina daudzu sugu eksistenci. Dabiskie zālāji aizņem 0,4 % (aptuveni 25,6 tūkst. ha) no visas valsts teritorijas, bet par bioloģiski vērtīgām pļavām var uzskatīt 18620 ha. Lai gan Latvijā ir attīstīts un darbojas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, bioloģiskā daudzveidība nevar tikt saglabāta, radot nepieciešamos apstākļus sugu un biotopu saglabāšanai tikai šajās teritorijās.

Latvija ir viena no dabas un īpaši putnu daudzveidības ziņā bagātākajām Eiropas Savienības valstīm. Piemēram, Latvijā ligzdo vienas no lielākajām populācijām šādām īpaši aizsargājamām sugām Eiropā – griezei *Crex crex* (26000–38000 pāru - 24,5 % Eiropas Savienībā ligzdojošo griežu), baltajam stārķim *Ciconia ciconia* (9500–10500 pāru - 9,2 % Eiropas Savienības populācijas šai sugai), mazajam ērglim *Aquila pomarina* (2848–5180 pāru - 46,1 % no visas Eiropas Savienības populācijas), ormanītim *Porzana porzana* (500–1000 pāru - 6,3 %) un ķikutam *Gallinago media* (200–300 pāru - 8,5 %). Ievērojamas īpaši aizsargājamo putnu sugu populācijas valstī sastopamas ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai Natura 2000 vietu tīkla (90 % griežu, 91 % mazo ērgļu un 93 % balto stārķu pāru ligzdo ārpus Natura 2000 teritorijām (Avots: ZM, 2006).

Nozīmīgas ekosistēmas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai ir meži, purvi un dabīgās pļavas un ganības. Tādejādi arī lauksaimniecības zemēm ir būtiska loma bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. Ilgstošas apsaimniekošanas rezultātā zālāji ir izveidojušies par sarežģītām ekosistēmām ar lielu bioloģisko daudzveidību. Pļavas un ganības ir daudzveidīgas pēc izvietojuma reljefā, augsnēm, mitruma un citiem faktoriem, tādēļ rodas dažādi biotopi, kurus apdzīvo daudzveidīgas augu sabiedrības, ar kurām saistīts liels skaits kukaiņu, putnu un citu dzīvnieku sugu. Pļavās ir sastopamas aptuveni 40% aizsargājamo augu sugu. Vissvarīgākie pļavu kompleksi atrodas ap Papes un Liepājas ezeru, Kalnciemā, Daugavgrīvā, Lubānas zemienē, Daugavas, Ventas, Gaujas un citu upju ielejās un Randu pļavās.

Lauksaimnieciskās darbības zemā intensitātē perifērijā labvēlīgi iespaido bioloģisko daudzveidību, taču lielas ir neizmantotās LIZ platības, kas aizaug ar nezālēm un krūmiem. Samazinās to pļavu augu sugu izplatība, kurām nepieciešama pastāvīga noganīšana, īpaši mitrajās un slapjajās pļavās un ganībās, kurās zāles pļaušana ar tehniku nav iespējama un platība nav nepieciešams lietot kā ganības. Sausās pļavas līdztekus aizaugšanai apdraud arī iespējamā apmežošana, jo ražības ir zemas un ganības nav nepieciešamas. Bioloģiskās daudzveidības samazināšanos izraisa intensīvā mežsaimniecība, it īpaši mežos, kur mežaudžu atjaunošana nenotiek nepieciešamajos apmēros un netiek pielietotas ilgtspējīgas mežu apsaimniekošanas metodes. Būtiska negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību ir meliorācijas sistēmu renovācijai.

Dabisko bioloģisko daudzveidību apdraud arī dažādas invazīvās sugas, kas rada nozīmīgu bioloģisko piesārņojumu. Tomēr informācija par invazīvajām sugām pieejama tikai atsevišķu novērojumu (piemēram, rotans, signālvēzis) vai pētījumu (Sosnovska latvānis) veidā. Latvijā Sosnovska latvāņi izplatījušies vairāk nekā 12 000 ha platībā. Madonas rajonā ar Sosnovska latvāņiem aizauguši vairāk nekā 10 000 ha, kas ir aptuveni 85% no kopējās Sosnovska latvāņu aizņemtās platības Latvijā. Pamazām uzsākta Sosnovska latvāņu sistemātiska iznīcināšana – lauksaimnieki, kuru saimniecībās izplatījies Sosnovska latvānis, varēja pretendēt uz atbalsta saņemšanu.

No bioloģiskās daudzveidības viedokļa atbalstāma ir bioloģiskā lauksaimniecība, jo tās saimniekošanas metodes paredz maksimāli samazināt lauksaimniecībā izmantojamo mēslojumu un lietot tikai dabiskas izcelsmes kaitēkļu apkarošanas līdzekļus, tādējādi veicinot sugu un dabisko biotopu saglabāšanu. Šādās saimniecībās arī vairāk tiek audzēti vietējo šķirņu augi un dzīvnieki. Tāpat bioloģiskās daudzveidības aizsardzības interesēs veicināma arī ekstenzīva lauksaimniecība, kad aizvien plašāk biotopu atjaunošanai tiek pielietotas tradicionālās apsaimniekošanas metodes - zāles pļaušana vai pļavu noganīšana. Ezeru apsaimniekošanā aizvien vairāk tiek izmantota niedru pļaušana.

3.1.2. Meža resursi

Latvijas mežos kopējais koksnes krājas apjoms ir ap 580 milj. m³ (Avots: ZM, 2005), bet ikgadējais koksnes krājas pieaugums tiek vērtēts 16,5 milj. m³ apjomā (Avots: VMD, 2005). Koksnes resursu ieguve pēdējos gados ir palielinājusies no 4 miljoniem m³ 1992. gadā līdz 10,75 miljoniem m³ 2004. gadā. Valstij piederošie meži - 49,9% kopējās platības, privātie - 42,9%, pašvaldību, uzņēmumu un citi meži aizņem 7,2 procentus Latvijas mežu kopējās platības. Vairāk kā 60% koksnes tiek iegūts privāto meža īpašnieku mežos.

Latvijas mežaudzes pārsvarā veido trīs koku sugas – priede, egle un bērzs, kuru audzes kopā aizņem 87% no visas meža platības un veido 92% no kopējās mežaudžu krājas. Valsts mežos skuju koku audzes aizņem 69% no visu audžu platībām, bet privātajos mežos šis īpatsvars ir 43%, un ir lielāks lapu koku audžu īpatsvars – bērzu, balttalksni un apsi. Pēdējos 3-4 gados izteikta ir tendence transformēt lauksaimniecībā izmantojamās zemes par mežu zemēm, tādējādi palielinās mežaudžu platības.

Koksnes nelegāla ieguve ir pretrunā ar meža resursu saglabāšanas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas interesēm, taču pēc VMD datiem nelegāli nocirstās koksnes apjoms pēdējos 4-5 gados strauji samazinās (2003. gadā bez ciršanas apliecinājumiem nocirsti 80,9 tūkst. m³ koksnes, bet 2004.gadā – 46 tūkst. m³).

Meži ir ļoti nozīmīgi Latvijas reto un aizsargājamo augu sugu saglabāšanā, jo meža bioloģiskā daudzveidība ir meža produktivitātes atjaunošanās un dzīvotspējas pamats un ilgtspējīgas apsaimniekošanas priekšnoteikums. Visās organismu grupās, par kurām ir

pieejama informācija, ar mežu saistīti 17-84% aizsargājamo sugu. Ilgtspējīga meža resursu izmantošana, kad apsaimniekotā mežu platība ir sertificēta atbilstoši Mežu uzraudzības padomes (FSC) shēmai tiek īstenota valsts īpašumā esošajos mežos, ko apsaimnieko VAS "Latvijas Valsts meži", kā arī daļā privāto mežu. Tomēr privātajos mežos nepieciešama kompensāciju sistēma, kas kompensētu mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ neiegūtos ienākumus, lai nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un privātās mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju.

3.1.3. Ūdens resursi un to kvalitāte

Virszemes ūdeņus veido vairāk kā divpadsmit tūkstoši upju un strautu (tai skaitā, gandrīz astoņi simti upju, kas garākas par 10 km), vairāk kā trīs tūkstoši ezeri un mākslīgās ūdenstilpes (tai skaitā, aptuveni deviņi simti, ar platību lielāku par 10 ha).

Pazemes saldūdeņu dabiskie pieejamie resursi ir aptuveni 1,4 miljoni m³/diennaktī, kas 3 reizes pārsniedz pašreizējo kopējo pazemes ūdens ieguvu ūdensapgādes vajadzībām. Dabiskā saldūdens atjaunošanās pārsniedz to ieguvu, taču grūtības rada nevienmērīgais resursu un patērētāju izvietojums valsts teritorijā. Latvijai ir pietiekami pazemes ūdeņu krājumi, lai nodrošinātu kvalitatīvu dzeramo ūdeni. Centralizētai ūdens apgādei galvenokārt izmanto artēziskos ūdeņus, bet viensētās un nelielās apdzīvotās vietās plaši izmanto gruntsūdeņus.

Latvijā ir zināmi vairāki pazemes ūdeņu potenciālie riska ūdensobjekti :

- Rīgas, Ventspils teritorijas – difūzais piesārņojums;
- Liepājas pilsēta – sālsūdens intrūzija;
- Jelgava un Rīga (daļēji) – sulfātu ūdeņu intrūzija;
- Pierīga (austrumu daļa) – kvartāra Q objekts;
- Getliņi, Olaine, Ķekavas Putnu fabrika, Inčukalns – punktveida radītas piesārņojums.

Lauksaimniecība ir būtisks, bet ne vienīgais ūdens piesārņojuma avots, lielāko ūdeņu piesārņojumu rada komunālie notekūdeņi. Būtisku organisko vielu un biogēno elementu (slāpekļa un fosfora) slodzi virszemes ūdeņos rada lauksaimniecības produktu pārstrādes nozare, kā arī lauksaimniecība un mežsaimniecība ir lielākais virszemes ūdeņu difūzā piesārņojuma avots. 1998.-2000. gadā veiktie ūdeņu bioloģiskās kvalitātes pētījumi liecina, ka 66% no upēm vērtējamas kā vāji piesārņotas, bet 21% – tīras vai vāji piesārņotas, bet apmēram 90% ezeru ir pakļauti antropogēnās eutrofikācijas procesiem. Tomēr pazemes ūdeņu, jo īpaši gruntsūdeņu, piesārņojumu rada arī lauksaimnieciskā darbība (Avots: „Upju baseinu apgabalu raksturojums. Antropogēno slodžu uz pazemes un virszemes ūdeņiem vērtējums. Ekonomiskā analīze”).

Latvijas Republikas 2002.gada 22.janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr.34 „Par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” nosaka, ka visa Latvijas teritorija ir noteikta par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības notekūdeņu attīrīšanai. Tas darīts, pamatojoties uz Eiropas Savienības Direktīvu 91/271/EEC par komunālo notekūdeņu attīrīšanu.

Latvijā īpaši jutīgās teritorijas attiecībā pret nitrātu piesārņojumu ir Lielupes un Daugavas upju baseinos – Bauskas, Dobeles, Jelgavas un Rīgas rajonā (izņemot Jūrmalu un Rīgas pilsētu). 2004.gadā īpaši jutīgo teritoriju upēs gada vidējā nitrātu slāpekļa (N/NO₃) koncentrācija bija 0,8 - 6,4 mg/l - zem kritiskās N/NO₃ koncentrācijas (11,3 mg/l), tomēr atsevišķu mērījumu rezultāti pārsniedz šo normatīvu (Avots: LVĢMA „Virszemes ūdeņu kvalitātes pārskats 2005”).

Nacionālā likumdošana ierobežo augu ķīmisko aizsardzības līdzekļu un minerālmēsļu izmantošanu aizsargjoslās ap virszemes ūdensobjektiem un ierobežo lauksaimniecisko darbību šajās ar likumu noteiktajās platībās. Šie nosacījumi veicina ūdens kvalitātes uzlabošanu. 2004.-2006. gadā finansiāli tika atbalstīta buferjoslu ierīkošana un uzturēšana, tādējādi ierobežojot piesārņotāju noplūdi virszemes ūdenstilpnēs. Virszemes ūdeņus labvēlīgi ietekmē bioloģiskā lauksaimniecība, jo izmantojot šo saimniekošanas metodi, samazinās virszemes ūdeņu difūzais piesārņojums ar nitrātiem un fosforu (gadījumā ja nepieaug aramzemes platības ražas samazināšanas kompensēšanai). Turklāt bioloģiskā lauksaimniecība varētu būt ļoti pozitīva, lai samazinātu ūdeņu piesārņojumu ar pesticīdiem un to atliekām.

EP Ūdens struktūrdirektīvas 2000/60/EK nosaka nepieciešamību līdz 2015.gadam nodrošināt vismaz labu ekoloģisko kvalitāti dabiskajos virszemes ūdeņos, kas nav stipri pārveidoti. Mērķus sasniegšanai tiks izstrādāti un ieviesti upju baseinu apsaimniekošanas plāni un īstenotas rīcības programmas.

3.1.4. Gaisa kvalitāte

Visvairāk izmeši rodas enerģētikas un transporta nozarēs. Galvenās gaisu piesārņojošās vielas ir SO₂, NO_x, CO, NH₃ un disperģētās cietās daļiņas (PM₁₀) un (PM_{2.5}), kā arī gaistošie organiskie savienojumi. Arī lauku teritorijās gaisa piesārņojuma avoti arī saistāmi ar šīm nozarēm, tomēr lielākā daļa slodzes saistāma tieši ar lauksaimniecisko darbību, it īpaši lopkopību, augsnes mēslošanu un novecojušā lauksaimniecības mašīnu parka izmantošanu. Līdz ar strauji augošo ceļu transporta nozari, palielinās slāpekļa oksīdu (NO_x) emisijas. Sistemātiski gaisa kvalitātes mērījumi lielākoties tiek veikti nedaudzās Latvijas pilsētās, bet lauku teritorijā praktiski netiek veikti. Lielākā daļa gadījumu, kad tiek pārsniegti normatīvi, bijuši saistīti ar autotransporta kustības ietekmi.

Amonjaka (NH₃) emisijas ir saistītas ar lopkopību un putnkopību, tur radīto organisko mēsļu apsaimniekošanu, kā arī ar lauksaimniecībā izmantojamo zemju un augšņu mēslošanas apjomiem un metodēm. Amonjaka emisijas līdz 2000. gadam būtiski samazinājās saistībā ar lielfermu un lopu skaita, kā arī minerālmēsļu izmantošanas samazinājumu. Kopš 2001. gada novērojama pieauguma tendence, un nākotnē tiek prognozēts amonjaka emisiju mērens pieaugums. Lai nepieļautu to strauju pieaugumu, nepieciešams ievērot labas lauksaimniecības prakses nosacījumus, tai skaitā normējot un kontrolējot proteīna daudzumu barības devās, veicot organisko mēsļu un minerālmēsļu slēgta tipa uzglabāšanu. Mēslojuma iestrāde augsnē jāveic atbilstoši konkrētajiem meteoroloģiskajiem apstākļiem.

Gaistošo organisko savienojumu (GOS) kopējās emisijas nepārsniedz noteiktos normatīvus, tomēr šīm emisijām ir tendence pieaugt. Saistībā ar GOS emisijām arī mežizstrāde un māsjaimecības ir pieskaitāmas pie tautsaimniecības sektoriem, kas ir nozīmīgi gaisa piesārņojuma avoti. Turklāt mežizstrādes un māsjaimecības sektoros ir būtiskas ne tikai GOS emisijas, bet arī CO emisijas, 2004.gadā sasniedzot 46% no kopējām CO emisijām. Apsildei izmantojamās koksnes patēriņš māsjaimecībā ir viens no lielākajiem gaistošo organisko savienojumu emisiju avotiem – 2004. gadā tie bija ap 28% no kopējām gada GOS emisijām. Turpinoties privāto māju būvniecības pieaugumam, sagaidāms, ka palielināsies šo decentralizēto izmešu avotu skaits un to ietekme uz gaisa kvalitāti. GOS emisijas nākotnē varētu palielināt arī biomasas pieaugoša izmantošana māsjaimecības sektorā. Ceļu asfaltēšana ir viens no būtiskākajiem GOS emisiju avotiem rūpniecisko procesu sektorā. Kaut arī no kopējām 2004. gada GOS emisijām ceļu asfaltēšana sastāda tikai apmēram 6%, tomēr intensīva asfaltēto ceļu atjaunināšana un jaunu asfaltētu ceļu pārklājumu ierīkošana saistāma ar GOS emisiju palielināšanos.

Lauku attīstības kontekstā kā būtiskas rūpniecības nozares no gaisa piesārņojuma viedokļa ir jāuzskata pārtikas rūpniecība un kokapstrāde. A kategorijas uzņēmumiem atbilstība labāko pieejamo tehnisko paņēmieni nosacījumiem jāasniedz līdz 2007.gada 31.oktobrim. Savukārt visi esošie B kategorijas uzņēmumi atļaujas būs saņēmuši līdz 2007.gada 1.martam.

Smaku izplatība lauku teritorijās ir saistīta ar lauksaimniecisko darbību, kā arī rūpnīcu darbību. Likumdošana regulē un ierobežo smaku izplatību, tomēr nevēlamas smakas īslaicīgi novērojamas lokālās vietās, kur notiek rūpnieciskā vai lauksaimnieciskā ražošana.

Būtisku gaisa piesārņojumu rada pārrobežu pārnese, tai skaitā, vairāki lieli stacionāri piesārņojuma avoti Latvijas robežas tuvumā.

3.1.5. Klimata pārmaiņas

Latvijas ietekmi uz klimata pārmaiņām iespējams noteikt par pamatu ņemot siltumnīcefekta gāzu (SEG) izmešus, kā arī CO₂ piesaisti. Nozares, kurās rodas lielākā daļa SEG ir enerģētika, transports, lauksaimniecība un atkritumu saimniecība. Savukārt CO₂ piesaisti lielākoties nodrošina mežu stādījumi. Kopējās SEG emisijas 2003.gadā Latvijā bija 41,5% no 1990.gada līmeņa, kas saistīts ar straujo rūpnieciskās ražošanas lejupslīdi pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu vidū.

2003.gadā lauksaimniecības nozare emitēja 15,4% no kopējā SEG emisiju daudzuma Latvijā, no tā 35,2% no mājlopu zarnu fermentācijas, 13,3% - no kūtsmēsļu saimniecības un 51,5% - no lauksaimniecībā izmantojamām augsnēm (VIDM, 2005). Pakāpeniski palielinās metāna (CH₄) emisijas saistībā ar liellopu audzēšanas kompleksu attīstību, kā arī N₂O emisijas saistībā ar organiskā un minerālmēslojuma izmantošanu.

SEG emisiju samazināšanai no lauksaimniecības vides politikas plānošanas dokumentos nav paredzēti īpaši pasākumi, tomēr samazināšanos veicinās vispārējās lauksaimniecības politikas realizācija, veicot vidi saudzējošus pasākumus. Ar lauksaimniecisko darbību saistītos SEG emisijas iespējams samazināt uzlabojot mēslojuma iestrādāšanas metodes un ievērojot labas lauksaimniecības prakses nosacījumus. Lai samazinātu lauksaimnieciskās darbības izraisīto nitrātu emisiju, nepieciešams sakārtot esošās un izbūvēt jaunas kūtsmēsļu krātuves atbilstoši vides prasībām, paredzot pietiekamu tilpumu, lai nodrošinātu savāktā mēslojuma – pakaišu kūtsmēsli un šķidrmēsli un vircas uzkrāšanu vismaz 6-7 mēnešus. Normatīvajos aktos iestrādātās prasības veicinās pakāpenisku SEG gāzu emisiju samazināšanos.

CO₂ piesaiste palielinās saistībā ar mežu platības palielināšanos, tai skaitā lauksaimniecībā izmantojamo zemju apmežošanas rezultātā. Meži piesaista lielu daļu antropogēno SEG izmešu – 2003. gadā piesaiste bija 77,8% attiecībā pret kopējiem SEG izmešiem Latvijā.

3.1.6. Augsne

Augsne ir nozīmīgs vides komponents un viens no nozīmīgākajiem atjaunojamiem Latvijas dabas resursiem. Augsne ir viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka zemes lietojumveidu diferenciaciju, kā arī augu seku maiņu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs. Lauksaimniecībā izmantojamās zemēs dominē velēnu podzolaugšnes, kas kopā ar velēnu podzolētām virspusēji glejotām augsnēm aizņem 54% no lauksaimniecībā izmantojamām zemēm. Visauglīgākās augsnes (velēnu karbonātaugšnes un brūnaugšnes) Latvijā izplatītas

Zemgales līdzenumā. Augsnes segas lielā dažādība ir viens no faktoriem, kas nosaka zemes izmantošanas mozaīku augstienēs.

Meliorētās LIZ ir 1,54 milj.ha jeb 64% no lauksaimniecībā izmantotās LIZ kopplatības. Tajā skaitā ir arī ietverti applūstošo zemju mitruma režīma regulēšanai izbūvēti 53 polderi ar kopplatību 50 tūkst ha (Avots: VZD, 2005). Lai aizsargātu lauksaimniecībā izmantojamās zemes no uzplūstošiem ūdeņiem, ir izbūvēti polderi. Lielākie objekti bija Jelgavas, Rīgas, Liepājas, Ventspils, Valmieras, Madonas un Jēkabpils rajonos. Lielākajai daļai polderu ir nepieciešama sūkņu staciju modernizācija.

Viens no galvenajiem augsnes auglības rādītājiem ir organisko vielu saturs. Vidējais organisko vielu saturs Latvijas augsnēs nav augsts (1,83%). Daudzviet konstatēta organisko vielu būtiska samazināšanās. Augšņu platībās ar zemu organisko vielu saturu nepieciešams veikt pasākumus to uzlabošanai – kūdrošanu, pastiprinātu organiskā mēslojuma lietošanu, zaļmēslojuma un daudzgadīgo zālāju audzēšanu. Augsnes auglību raksturo arī augsnes reakcija. Ņemot vērā, ka pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados strauji samazinājās augsnes kaļķošana, liela daļa lauksaimniecībā izmantojamo augšņu ir ar skābu reakciju – deviņdesmito gadu otrajā pusē kaļķošana nepieciešama vidēji 41,6% (Avots: VARAM, 2001).

Latvijas augsnes pēc savas izcelsmes ir nabadzīgas ar minerālajām augu barības vielām, it sevišķi ar fosforu un slāpekli. Pēc augšņu agroķīmisko izpētes datiem 38% tīrumaugšņu, 52% kultivēto ganību un 82% pļavu augšņu ir ar ļoti zemu un zemu fosfora saturu. Ar zemu kāliju saturu ir 35% tīrumaugšņu, 29% ganību un 25% pļavu augšņu. Visnabadzīgākās augsnes ar barības vielām ir Alūksnes, Balvu, Kuldīgas un Limbažu rajonos. Daudzos rajonos (Alūksnes, Kuldīgas u.c.) ļoti zems ir minēto makroelementu daudzums pļavu platībās (Avots: VARAM, 2001).

Latvijā ir novērojami augsnes degradācijas procesi, kurus izraisa augsnes paskābināšanās, organisko un augu barības vielu samazināšanās augsnē un citi procesi. To veicinājuši vienveidīga augmaiņa un organiskā mēslojuma trūkums (laika posmā 1990.-1997. gados samazinājums par 73%). Latvijā ir novērojama augsnes ūdens un vēja erozija.

Bioloģisko lauksaimnieku plaši izmantotā vadības prakse, kā, piemēram, starpkultūru audzēšana, lai samazinātu nitrātu izskalošanos, plašākas un daudzveidīgākas augekas, kā arī jautkā apganīšana, lai samazinātu viendabīgu pārganīšanu, palīdz aizsargāt augsni.

Negatīvu ietekmi uz augsni rada piesārņotās vietas. Par piesārņojuma avotiem jāuzskata atkritumu izgāztuves, dažādi bijušie un esošie rūpnieciskie objekti, ekoloģisko avāriju vietas, vietas ar nesprāgušo munīciju, bijušo kolhozu un padomju saimniecību minerālmēsļu noliktavas, bijušās un esošās degvielas uzpildes stacijas, nerekultivētās derīgo izrakteņu ieguves vietas, kokapstrādes ceļi un zāģskaidu izgāztuves un tml. LVĢMA uzturētajā datu bāzē ir iekļauta informācija par 2860 piesārņotajām un potenciāli piesārņotajām vietām, no kurām 239 ir klasificētas kā 1. kategorijas piesārņotas vietas.

3.1.7. Zemes dziļes

Zemes dziļu resursus veido tagad vai nākotnē izmantojamie nogulumu, ieži un minerāli, iežos sastopamās šķidrās derīgās vielas, zemes dziļu siltums un saimnieciskai izmantošanai derīgas ģeoloģiskās struktūras. Latvijas normatīvajos aktos, ņemot vērā saimniecisko nozīmīgumu, ogļūdeņraži (nafta un dabas gāze) un pazemes ūdeņi tiek definēti kā valsts nozīmes derīgie izrakteņi. Saimnieciski nozīmīgākie zemes dziļu resursi:

Ģipšakmens ir viens no vērtīgākajiem zemes dzīļu resursiem, ar kuru Latvija nodrošina visas Baltijas valstis.

Dolomīts ir plaši izplatīts derīgais izraktenis valsts centrālajā un austrumu daļā. Tas ir viens no galvenajiem mehāniski izturīgu akmens materiālu avotiem Latvijā. Dolomītu plaši pielieto šķembu un dolomītu miltu ražošanai, kā arī apdarei.

Kaļķakmens krājumi ir koncentrēti Latvijas dienvidrietumu daļā. Tos izmanto cementa, kā arī stikla un cukura rūpniecībā.

Kvarca smilšu iegulas sastopamas Valmieras, Cēsu un Kuldīgas rajonos. Kvarca smiltis Latvijā izmanto stikla rūpniecībā un metalurģijā. Apzinātie kvarca smilšu krājumi nodrošina rūpniecības nozaru vajadzības.

Smilts un grants iegulu izvietojums valstī nav vienmērīgs. Tās izplatītas galvenokārt augstieņu rajonos, bet Rīgas, Jelgavas un Bauskas rajonā to krājumi ir niecīgi.

Mālu nogulumu plaši izplatīts zemieņu teritorijās visā Latvijā. Šobrīd mālu galvenokārt izmanto dažāda veida būvkeramikas un cementa ražošanai.

Kūdrai ir liela saimnieciskā nozīme, jo to var pielietot lauksaimniecībā un enerģētikā. Purvi aizņem aptuveni 10 % no visas valsts teritorijas, bet lielākās purvu aizņemtās platības ir zemieņu teritorijās. Kopējie kūdras krājumi sasniedz 1,7 miljardus tonnu, taču ievērojama daļa no tiem dažādu apstākļu dēļ nav izmantojama. Liela daļa no iegūtās kūdras tiek eksportēta.

Lielākajā daļā Latvijas ezeru ir sastopams sapropelis. Tā kopējie krājumi ir ap vienu miljardu m³. Sapropelīm ir plašas pielietošanas iespējas, sākot no augsnes mēslojuma un beidzot ar lopbarības piedevām un medicīnu. Lielākie sapropeļa krājumi ir Latgales reģionā.

3.1.8. Ainavas

Ar ainavu saprot vides vizuālo veidolu (piemīt kādai konkrētai vietai vai reģionam – estētisks vērtējums), ekoloģisko sistēmu (veidojusies dabas un cilvēka mijiedarbībā) vai ainavu kā funkcionālu veidojumu (atbilst tradicionāliem saimnieciskās darbības veidiem un apdzīvojuma tipam kā liecība par pagātnes un tagadnes attiecībām starp cilvēku un viņa dabisko un paša radīto vidi).

Latvijai ir raksturīga mozaīkveida ainava, kas veidojusies, vienlaikus attīstoties zemes apsaimniekošanai un sabiedrībai un dabas apstākļu izmaiņām. Tradicionālās Latvijas lauku ainavas mozaīka saglabājas apsaimniekojot pļavas un ganības.

Ainavu aizsardzībai un to veidošanai tiek pievērsta aizvien lielāka nozīme. Natura 2000 tīkla ietvaros ir noteiktas ainavu aizsardzības zonas un apvidi. Lauku ainavas atjaunošanās tiek netieši veicināta, atbalstot aizsargājamo platību apsaimniekošanu, kā arī īstenojot agrovides pasākumus un veicinot pļavu pļaušanu un noganīšanu. Arī bioloģiskās lauksaimniecības attīstība kopumā pozitīvi ietekmē ainavas uzlabošanu.

Lai saglabātu nozīmīgākos ģeoloģiskos objektus gan kā skaistas ainavas elementus, gan arī zinātniskiem pētījumiem, ir apstiprināts Latvijas aizsargājamo ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko pieminekļu saraksts, kurā iekļauti 88 iežu atsegumi vai klintis, 34 dižakmeņi, 32 alas, 29 ģeomorfoloģiski objekti, 21 avots, 8 kvartāra un holocēna veidojumi, 7 ūdenskritumi, viena devona bruņu zivju iegula un viens cilvēku rakts alu labirints.

Tradicionālās kultūrainavas saglabāšanai un ainavas plānošanai nepietiekama uzmanība tiek pievērsta mežu apsaimniekošanā. Veicot mežizstrādi, it īpaši privātajos mežos, netiek ņemta

vērā ainavas vērtība. Ainavu degradē minerālresursu ieguves karjeri, atkritumu izgāztnes, pamestas rūpnieciskās teritorijas, viensētas, bijušās lielfermas un mehāniskās darbnīcas, pamestās bijušās militārās teritorijas.

3.1.9. Kultūrvēsturiskais mantojums

UNESCO Vispārējā deklarācija uzsver, ka kultūras daudzveidība līdzās bioloģiskajai daudzveidībai ir cilvēces kopējais mantojums. Savukārt UNESCO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību nosauc galvenās kultūras mantojuma sastāvdaļas:

- Pieminekļi – arhitektūras darbi, monumentāli gleznojumi un skulptūras, arheoloģiskie elementi vai struktūras, uzraksti, alu mājokļi un pazīmju kombinācijas, kurām ir izcila vēstures, mākslas vai zinātnes vērtība;
- Ansambļi/ celtņu grupas, kam arhitektūras, vienotības vai atrašanās vietas dēļ ir izcila vērtība no zinātnes, vēstures vai mākslas viedokļa;
- Ievērojamas vietas- cilvēku veidotas vai cilvēka un dabas mijiedarbībā veidojušās teritorijas, t.sk. arheoloģiskas nozīmes vietas, kurām piemīt izcila vēsturiskā, estētiskā, etnogrāfiskā vai antropoloģiskā vērtība.

Kultūrvēsturiskajam mantojumam un nemateriālai kultūrai ir būtiska nozīme tūrisma un lauku tūrisma attīstībā, tādejādi tam ir pozitīva ietekme ne tikai uz lauku teritoriju ekonomisko attīstību, bet arī vides izglītību. Vienlaikus jānorāda, ka liela daļa kultūras pieminekļu lauku teritorijā ir privātpašumā. Daļa kultūras pieminekļu atrodas sliktā tehniskā stāvoklī līdzekļu trūkuma dēļ, jo ne visi pieminekļu īpašnieki spēj nodrošināt kultūras pieminekļu uzturēšanu atbilstoši pastāvošajiem noteikumiem.

Nemateriālā kultūra un kultūras pakalpojumu pieejamība ir viens no nozīmīgiem faktoriem, kas veicina iedzīvotāju palikšanu lauku teritorijās. Tādēļ nepieciešamas nodrošināt tās saglabāšanu.

3.2. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu Latvijā veido 4 dabas rezervāti, 273 dabas liegumi, 42 dabas parki, 4 nacionālie parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 355 dabas pieminekļi, kā arī 1 biosfēras rezervāts. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas aizņem 12,1% Latvijas sauszemes teritorijas, neskaitot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu. Īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās vislielāko platību aizņem meži (49%) un lauksaimniecības zeme (24%), savukārt 12% – ūdeņi, 14% – purvi un 1% citi biotopi. Aptuveni 95% no visām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām ir noteiktas kā Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas - Natura 2000.

Natura 2000 tīkla izveides procesā tika īstenota plaša esošo, kā arī potenciālo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju inventarizācija. Inventarizācija tika veikta atbilstoši ES direktīvu 79/409/EEC (Putnu direktīva) un 92/43/EEC (Biotopu direktīva) prasībām un ES biotopu klasifikācijai. Šī procesa rezultātā tika sagatavots saraksts ar 336 potenciālajām Natura 2000 teritorijām, kurā iekļautas visas Latvijas Ramsāres vietas, kā arī citas teritorijas, kas ir visnozīmīgākās to biotopu un sugu aizsardzībai, kas iekļautas Biotopu direktīvas I un II pielikumā, kā arī Putnu direktīvas I pielikumā. Visas 336 teritorijas noteiktas kā Latvijas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. 300 teritorijas (tai skaitā visas Ramsāres vietas) no

minētajām 336 Natura 2000 teritorijām iekļautas arī aizsargājamo teritoriju reģistrā, kas izveidots saskaņā ar ES Ūdens struktūrdirektīvu (Avots: LVĢMA, 2005).

Natura 2000 teritoriju platība ir ap 784 000 ha jeb 11,9% teritorijas, no kuras lauksaimniecībā izmantojamā zeme veido 24%. Ievērojamas Natura 2000 LIZ zemju platības, kurām nepieciešama apsaimniekošana vai biotopu atjaunošana, atrodas pilsētu teritorijās. No Natura 2000 teritorijā esošajām LIZ ap 63 025 ha ir dabas aizsardzībai īpaši vērtīgie zālāju biotopi (gan sugām (ziedaugi un putni), gan biotopiem), kuriem nepieciešama apsaimniekošana un kas ir nozīmīgi griezes un mazā ērgļa populāciju uzturēšanai. Papildus tam 14 146 ha vērtīgo biotopu Natura 2000 teritorijās ir vajadzīgi biotopu atjaunošanas pasākumi. Šajās teritorijās ir sastopami ES un nacionālās nozīmes biotopi un sugas, kuru uzturēšanā un saglabāšanā liela nozīme ir ekstensīvai lauksaimnieciskai darbībai un saimnieciskās darbības aprobežojumi – minerālmēsļu un ķīmikāliju lietošanas aizliegums, zemes transformācija citiem nolūkiem u.c.

Videi draudzīga saimniekošana Natura 2000 lauksaimniecības zemēs ir pamats daudzu aizsargājamo, retu un izzūdošu sugu eksistences nodrošināšanai. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešams attīstīt bioloģisko un vidi saudzējošo lauksaimniecību, tādējādi nodrošinot agrovides resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Šo vērtību uzturēšana ir apdraudēta, ja netiek turpināta lauksaimnieciskā darbība, bet izmaiņas lauksaimnieciskajā darbībā savukārt var apdraudēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Šīs teritorijas ir nozīmīgas atpūtas industrijas un tūrisma attīstībai, jo ik gadus pieaug pieprasījums pēc lauku tūrisma pakalpojumiem, kurās kā mērķa objekts tiek izmantotas vēsturiskās ainavas vērtības.

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorija aptver 457 600 ha sauszemes un 16 750 ha jūras akvatorijas. Rezervātā atrodas 51 īpaši aizsargājama dabas teritorija, kopumā aizņemot 20 934 ha platību. Dabas liegumi aizņem 18 440 ha, ainavu aizsardzības zonas – 160 000 ha, neitrālās zonas - 160 560 ha. Biosfēras rezervāts ir izveidots atbilstoši UNESCO programmas „Cilvēks un biosfēra” prasībām un tas ir iekļauts pasaules biosfēras rezervātu tīklā.

3.3. Iespējamās izmaiņas, ja Programma netiek īstenota – kopsavilkums

Šajā nodaļā dots kopsavilkums par tām nozīmīgākajām tendencēm, kuras ietekmēs vides resursus un to kvalitāti lauku teritorijās. Kopsavilkuma veidā tiek prognozēta situācijas attīstība attiecībā uz vides resursiem un to kvalitāti gadījumā, ja Programma netiktu īstenota.

Neieviešot Programmu, sagaidāms, kā vides resursi un vides kvalitāte varētu pasliktināties, it īpaši bioloģiskās daudzveidības samazināšanās ziņā, kā arī varētu netikt nodrošināta atbilstība vides aizsardzības likumdošanas prasībām un lauksaimnieciskā un mežsaimnieciskā darbība var būt pretrunā ar starptautiskiem un nacionāliem vides politikas mērķiem. Zemāk minētos secinājumus ieteicams atspoguļot Programmas esošās situācijas analīzē un vajadzību kopsavilkumā.

Bioloģiskā daudzveidība

- Latvijā darbosies īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls, kas potenciāli var tikt paplašināts, tādējādi veicinot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos minētajās teritorijās;
- Prognozējamā lauksaimniecības intensifikācija, it īpaši veicinot enerģētisko kultūru audzēšanas attīstību Latvijā, radīs nozīmīgu slodzi uz bioloģisko daudzveidību. Attīstoties intensīvajai, uz modernajām tehnoloģijām balstītai lauksaimniecībai,

negatīvi tiek ietekmēta bioloģiskā daudzveidība, it īpaši tajos biotopos un sugām, kas atrodas ārpus ĪADT;

- Nedarbosies kompensāciju sistēma, kas kompensētu mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ neiegūtos ienākumus, lai nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un privātās mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju;
- Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība ievērojami palēnināsies, tādejādi veicinot netiešu negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību;
- Pārtraucot maksājumus par bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, turpināsies vērtīgu biotopu degradācija un lauksaimniecībā neizmantojamo zemju aizaugšana;
- Pasliktinoties lauku ceļu stāvoklim, būtiski nepalielināsies apmeklētāju skaits īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Tādejādi šīs teritorijas tiks pasargātas no antropogēnās slodzes, taču vienlaicīgi nepalielināsies iedzīvotāju vides apziņa un izpratne par bioloģiskās daudzveidības nozīmību;
- Pieaugot meža zemju transformācijas gadījumu skaitam par apbūves teritorijām, īpaši skaidākajās vietās un pie ūdeņiem, notiek mežu kā vienota dabas kompleksa degradācija, samazinās to saimnieciska vērtība vai iespēja tos izmantot rekreācijai. Tiks pārrauti ekoloģiskie koridori;
- Neveicot meliorācijas pasākumus, pārmitrajās pļavās un mežos, tiks veicināta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanās.

Meža resursi

- Trūkstot valsts atbalstam, mežsaimniecības modernizācija notiks lēni;
- Mežsaimniecībā nodarbināto kvalifikācija netiks būtiski paaugstināta, tādejādi kavējot ilgtspējīgu meža apsaimniekošanas principu ieviešanu.

Ūdens resursi

- Ieviešot normatīvo aktu prasības attiecībā uz integrētā piesārņojuma novēršanu un kontroli, samazināsies piesārņojuma noplūde no lauksaimniecības uzņēmumiem;
- Intensificējoties tradicionālajai lauksaimniecībai un paplašinot mēslošanas līdzekļu izmantošanu, palielināsies biogēno vielu notece no lauksaimniecības zemēm.

Gaisa kvalitāte

- Lēnāk notiks lauksaimniecībā izmantojamās tehnikas modernizācija, tādēļ šī tehnika tās lietošanas laikā radīs lokālu gaisa piesārņojumu.

Klimata pārmaiņas

- Nepieciešamajā apmērā un mērogā lauksaimniecības uzņēmumos netiks realizēti vides infrastruktūras izveides un uzlabošanas projekti (t.s. neienesīgās investīcijas). Līdz ar to zināmā mērā sagaidāma negatīva ietekme uz klimata pārmaiņām saistībā ar metāna un nitrātu emisiju palielināšanos, jo daudzi lauksaimniecības uzņēmumi iepriekšējos gados ir palielinājuši savu ražošanas kapacitāti;
- Turpinoties līdzšinējai mežsaimniecības praksei, CO₂ piesaiste varētu būtiski nemainīties. Mežaudžu produktivitātes paaugstināšana un virzība uz meža un meža zemju ilgtspējīgu apsaimniekošanu notiks salīdzinoši lēnāk. Savukārt, prognozējams, ka apmežošanas pasākumi samazināsies, ja nebūs veicinošu maksājumu.

Augsne

- Trūkstot objektīviem un reprezentatīviem pētījumiem par augšņu agroķīmisko stāvokli, netiks veikti atbilstoši augsnes ielabošanas pasākumi;
- Nepaaugstinot lauksaimniecībā nodarbināto kvalifikāciju, netiks veicināta izpratne par pasākumiem, kas veicami, lai novērstu augsnes eroziju un veicinātu to auglības palielināšanu.

Zemes dzīles

- Turpināsies to resursu izmantošana, kas plaši tiek pielietoti būvniecībā.

Ainava

- Pārtraucot atbalsta maksājumus par lauksaimniecisko darbību mazāk labvēlīgās teritorijās, tiks veicināta ainavas degradācija;
- Attīstoties biodegvielas ražošanas un pārstrādes jaudām Latvijā, sagaidāms, ka samazināsies lauksaimniecībā neizmantoto LIZ platības. Prognozes liecina, ka papildus tiks apstrādāti 70 - 100 tūkst. ha zemes;
- Saistībā ar apdzīvotības samazināšanos un depopulāciju lauku teritorijās (it īpaši pierobežas teritorijās), ko izraisa nelabvēlīgā ekonomiskā situācija un neapmierinošas kvalitātes ceļu infrastruktūra, negatīvi tiks ietekmēta tradicionālā mozaīkveida ainava – neapsaimniekotā lauksaimniecības zemes aizaugs, tiks pamestas lauku mājas.

Kultūrvēsturiskais mantojums

- Neīstenojot lauku dzīves vides uzlabošanas pasākumus, vietējā nemateriālā kultūra pakāpeniski degradēsies;
- Saglabājoties sliktas kvalitātes lauku ceļiem, ierobežotas būs iespējas iepazīt Latvijas lauku teritorijā esošus kultūrvēsturiskus pieminekļus.

4. Vides politikas mērķi un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma uzdevumi

4.1. Starptautiskie un nacionālie vides politikas mērķi

4.1.1. Starptautiskās konvencijas

Bernes konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu (1979.), ratificēta 1996. g.)

Konvencijas mērķis ir aizsargāt floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība. Īpaši uzsvērta apdraudēto un izzūdošo sugu, t.sk. apdraudēto un izzūdošo migrējošo sugu aizsardzība. Konvencijas otrais pants nosaka, ka dalībvalstis uzņemsies vajadzīgos pasākumus savvaļas floras un faunas populāciju uzturēšanai tādā līmenī, kurš atbilst ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas prasības un vietējā mēroga apdraudētu pasugu un formu vajadzības. Latvijai kā ES dalībvalstij ir jāiesaistās Natura 2000 tīkla veidošanā, kura izveidi paredz ES Biotopu direktīva.

Riodežaneiro konvencija par bioloģisko daudzveidību (1992.), ratificēta 1995. g.)

Tās uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, resursu nenoplicinoša izmantošana, tajā skaitā veicinot starpnozaru sadarbībā definēto pienākumu izpildē. Konvencija ir augstākais regulējošais dokuments, kā īstenošanai tiek pieņemti citi dokumenti un stratēģijas. Latvijai saistošākā ir ES "Bioloģiskās daudzveidības stratēģija", kas apstiprināta 1997.gadā un paredz konvencijas pasākumu realizāciju ES valstīs. Latvijā ir izstrādāta Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma. Latvijā ir pieņemti būtiskākie pamatlikumi, kas nodrošina konvencijas ieviešanu: sugu un biotopu, meža, medību, zvejniecības, aizsargjoslu, ietekmes uz vidi novērtējuma u.tml. likumi. Konvencijas 2000.gadā pieņemtais Kartahenas protokols par bioloģisko drošību pieprasa skaidri marķēt eksportējamās lauksaimniecības preces, kurās varētu būt ģenētiski modificēti organismi, un atļauj valdībām izvēlēties, vai atļaut šādu produktu importu.

Ramsāres konvencija par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi (1971.)

Konvencijas mērķis ir apturēt cilvēku progresējošo iejaukšanos mitrājos un to izzušanu tagad un nākotnē, veicinot mitrāju un ūdensputnu aizsardzību. Latvija ir apstiprinājusi starptautiskas nozīmes Latvijas mitrāju sarakstu, kurā ir iekļautas 6 teritorijas ar kopējo platību 48518 ha - Engures ezers, Kaņieris, Teiču un Pelečāres purvi, Lubānas mitrāju komplekss, Ziemeļu purvi, Papes mitrāju komplekss. Mitrāju aizsardzība Latvijā tiek nodrošināta ar nacionālo likumdošanu (par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, par ietekmes uz vidi novērtējumu, par aizsargjoslām u.c.), kā arī īstenojot vides politikas plānošanas dokumentos noteiktos uzdevumus. Mitrāju apsaimniekošanas ietvaros tiek plānots atjaunot dabisko hidroloģisko režīmu vairākos purvos.

ANO konvencija par cīņu pret pārtuksnešošanu/zemes degradāciju valstīs, kurās novērojami ievērojami sausuma periodi un/vai pārtuksnešošanās, jo īpaši Āfrikā (1994.), ratificēta 2003. g.)

Konvencija attiecībā uz Eiropas valstīm, t.sk. Latviju atspoguļo šī reģiona problēmas – ievērojama lauksaimnieciskās ražošanas samazināšanos, zemes auglības pazemināšanos, vēja un ūdens erozijas pastiprināšanos, kā arī dažāda veida augsnes degradāciju. Latvijā šī

Konvencija parasti tiek attiecināta ne vien uz vēja un ūdens erodētajām augsnēm (vēja erozija piekrastē, jūras krasta erozija, lielo upju palieņu krastu erozija), un punktveida un difūzo piesārņojumu, ko izsauc augšņu apbūvēšana un ainavas piesārņošana ar pamestām būvēm, bet arī uz degradētajām teritorijām (bijušās militārās bāzes, karjeri) kas, kaut arī nav jārekultivē saskaņā ar prasībām par piesārņotajām vietām, būtu renaturalizējamas, pamatojoties uz šo Konvenciju.

Bonnas konvencijas par migrējošo savvaļas dzīvnieku aizsardzību (1979.)

Tās mērķis ir nodrošināt aizsardzību tām savvaļas dzīvnieku sugām, kas migrē pāri nacionālajām juridiskajām robežām. Konvencija nosaka nepieciešamību novērtēt migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzības statusu, kas tādējādi ir šajā konvencijā precīzi nenodefinēta monitoringa priekšmets. Konvencijas I pielikumā uzskaitītas migrējošās dzīvnieku sugas, kurām nekavējoši jānodrošina aizsardzība. Latvijā no tām ir sastopamas: sarkankakla zoss *Branta ruficollis*, baltacis *Aythya nyroca*, Stellerā pūkpīle *Polysticta stelleri*, jūras ērglis *Haliaetus albicilla*, vidējais ērglis *Aquila clanga*, grīšļu ķauķis *Acrocephalus paludicola*. Konvencijas II pielikumā ietverta sugu aizsardzībai izstrādāti vairāki starptautiski līgumi. Latvija ir pievienojusies "Līgumam par sikspārņu aizsardzību Eiropā". Visas Latvijā sastopamās sikspārņu sugas (kopskaitā 15) iekļautas šajā sarakstā. Visas I un II pielikumos minētās sugas, kuras sastopamas Latvijā, ir iekļautas MK noteikumos Nr. 396/2000 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu".

Vašingtonas konvencija Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (CITES) – 1973.

Konvencijas mērķis ir aizsargāt savvaļas dzīvnieku un augu sugas no strauji augošās starptautiskās tirdzniecības, kuras rezultātā daudzas augu un dzīvnieku sugas ir nonākušas līdz iznīcības robežai. Konvencija nosaka gadījumus un nosacījumus sugu importam un eksportam, importa un eksporta atļauju izsniegšanas noteikumus. Lai aizsargātu tirdzniecību ar sugām un novērstu to pārkāpumus, valstīm tiek dotas sodīšanas un konfiskācijas tiesības. Katrai valstij ir jāsniedz periodiski ziņojumi par veiktajiem likumdošanas, regulējošiem, administratīvajiem pasākumiem Konvencijas ieviešanas procesā. Valstīm ir tiesības noteikt arī stingrāku regulējumu salīdzinājumā ar šo Konvenciju. Latvijas dzīvnieki un augi CITES konvencijas pielikumos:

1. Pielikums (iekļautas visas sugas, kurām draud iznīkšana un kurām kaitē vai var kaitēt tirdzniecība) – ūdrs, jūras ērglis, lauku piekūns.
2. Pielikums (iekļautas sugas, kurām šobrīd vēl nedraud iznīkšana, tomēr tirdzniecība ar šo sugu indivīdiem tiek stingri kontrolēta) – vilks, lūsis, cūkdelfīns, melnais stārķis, dzērve, piekūnveidīgie putni, pūčveidīgie putni, medicīniskā dēle, 32 orhideju sugas.

Helsinku konvencijas par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību (1974., 1992.), ratificētas 1994.g.

To mērķis ir Baltijas jūras piesārņojuma samazināšana un ekosistēmas aizsardzība. Ir izstrādāta Rīcības programma īpaši jutīgajām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem, kuras mērķis ir samazināt un novērst tālāku ūdens un augsnes piesārņojumu ar nitrātiem, kuri cēlušies no lauksaimnieciskās darbības. Šīs programmas uzdevumi ir:

1. Noteikt pasākumus efektīvai ūdens un augsnes aizsardzībai pret lauksaimnieciskās darbības izraisīto piesārņojumu ar nitrātiem īpaši jutīgajās teritorijās.
2. Sakārtot organiskā mēslojuma saimniecību īpaši jutīgajās teritorijās.

3. Noteikt ierobežojumus dažu mēslojumu veidu iestrādei augsnē.
4. Nodrošināt mēslošanas plānošanas pasākumu ieviešanu.
5. Sekmēt valsts institūciju sadarbību un rīcības koordināciju lauksaimniecības izraisītā piesārņojuma kontrolē.
6. Veicināt izglītošanas pasākumus lauksaimnieku saimniekošanas prasmes un efektivitātes paaugstināšanai.

ANO Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām (1992.), ratificēta 1995.g.

Konvencijas mērķis ir sasniegt siltumnīcefekta gāzu (SEG) koncentrācijas stabilizāciju atmosfērā tādā līmenī, kas novērstu bīstamu antropogēnu iejaukšanos klimata sistēmā. Šāds līmenis jāasniedz laikā, kas ir pietiekams, lai ļautu ekosistēmām dabiski pielāgoties klimata pārmaiņām un lai nodrošinātu ekoloģiski tīras pārtikas ražošanu un netraucētu ilgtspējīgai saimnieciskajai attīstībai. Konvencija 1997. gadā tika papildināta ar Kioto protokolu (stājies spēkā 2005. gada 16. februārī, Latvijā ratificēts 2002. gadā), kas paredz konkrētus mērķus un termiņus, lai ierobežotu un samazinātu antropogēno (cilvēku radīto) siltumnīcefekta gāzu emisiju. Latvijai laikposmā no 2008. līdz 2012. gadam, atbilstoši Kioto protokolam, jāsamazina antropogēno siltumnīcefekta gāzu emisijas par 8%, salīdzinājumā ar 1990. gadu.

Ženēvas konvencija par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos (1979.), ratificēta 1994.g.

Konvencijas mērķis ir aizsargāt cilvēku un viņa apkārtējo vidi no gaisa piesārņošanas un censties ierobežot un, ciktāl tas iespējams, pakāpeniski samazināt un novērst gaisa piesārņošanu, arī robežšķērsojošo piesārņošanu lielos attālumos. Ženēvas konvencijas un tās protokolu prasību nodrošināšanai Latvijā jāveic gaisa piesārņojuma monitorings un piesārņojuma novēršanas pasākumi, samazinot galveno gaisu piesārņojošo vielu izmešus.

Pēc Ženēvas konvencijas stāšanās spēkā saistībā ar to tika pieņemti 8 protokoli. Latvija ir pievienojusies vairākiem konvencijas protokoliem, tai skaitā:

- "Par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem (NOP)" (1998.g.) - attiecas uz 16 vielām, t.sk. 11 pesticīdi, divas rūpnieciskās ķīmikālijas un trīs blakusprodukti. Galvenais uzdevums ir novērst šo vielu emisijas un zudumus;
- Gēteborgas protokols "Par paskābināšanas, eitrofikācijas un piezemes ozona līmeņa samazināšanu" (1999.g.) - paredz samazināt gaisa piesārņojumu ar sēra oksīdiem, slāpekļa oksīdiem, amonjaku un GOS.

UNESCO konvencija Par pasaules kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu (1972.), ratificēta 1997.g.

Tās mērķis ir starptautiskas nozīmes dabas un kultūras mantojuma saglabāšana un aizsardzība. Šajā Konvencijā ar jēdzienu „dabas mantojums” tiek saprasti:

- Dabas pieminekļi, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;
- Ģeoloģiski vai fiziogēogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;

- Ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kurām ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

Valsts pienākums ir nodrošināt tās teritorijā kultūras un dabas mantojuma identifikāciju, aizsardzību, konservāciju, popularizāciju un saglabāšanu nākamajām paaudzēm. Tādēļ valstij maksimāli jāizmanto esošie resursi un nepieciešamības gadījumā – arī starptautiskā palīdzība, t.sk. jebkura tai pieejamā finansiālā, mākslinieciskā, zinātniskā un tehniskā palīdzība un sadarbība.

Konvencija „Par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu” (2003.)

Tā ievēro nemateriālo kultūras mantojumu kā kultūras daudzveidības galveno avotu un ilgtspējīgas attīstības garantu, atzīst mijiedarbību starp nemateriālo kultūras mantojumu un materiālo kultūras un dabas mantojumu, un apzina globalizācijas un sociālo pārmaiņu procesu radītos draudus nemateriālajam kultūras mantojumam, veicinot tā degradāciju, izzušanu vai pat iznīcināšanu. Nemateriālais kultūras mantojums Konvencijas izpratnē ir:

- Mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju;
- Spēles māksla;
- Paražas, rituālus un svētkus;
- Zināšanas un paražas, kas saistītas ar dabu un Visumu;
- Tradicionālās amatniecības prasmes;
- Kā arī ar tiem saistītus instrumentus, priekšmetus, artefaktus un kultūrtelpas, ko kopienas, grupas un dažos gadījumos – atsevišķi indivīdi atzīst par sava kultūras mantojuma daļu.

Stokholmas Konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem (2001.)

Konvencijas mērķis ir pasargāt cilvēku veselību un apkārtējo vidi no noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem. Tā nosaka aizliegumu importēt, eksportēt, pārdot un izmantot 9 hlrororganiskus pesticīdus, izņemot no saimnieciskās aprītes polihlorēto bifenilus saturošas iekārtas, tās iznīcinot videi drošā veidā. Konvencija nosaka pasākumus noturīgo organisko piesārņotāju emisiju samazināšanai vidē.

4.1.2. Eiropas Savienības stratēģijas

ES Sestā vides rīcības programma (2001.)

ES Sestā vides rīcības programma tika izstrādāta 2001.-2010.gadam. Tā nosaka ES uzdevumus un darbības, kas jāveic, lai sasniegtu ES nospraustos vides aizsardzības mērķus. Programmas prioritātes ir dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība, klimata pārmaiņu ierobežošana, vides veselības veicināšana, ilgtspējīga resursu izmantošana. Lauku attīstības kontekstā kā nozīmīga jāuzsver izvirzītā prioritāte nodrošināt dabisko ekosistēmu aizsardzību un to funkcionēšanas atjaunošana, kā arī bioloģiskās daudzveidības samazināšanās apturēšanu gan ES, gan globālā mērogā.

Programma arī paredz, ka jātiek izstrādātām septiņām ES tematiskajām stratēģijām, kas detalizēti raksturotu šādas tematikas jautājumus un sektoru mērķus: gaiss, pilsētvide, atkritumi, resursi, augsne, jūra, pesticīdi. Tematiskās stratēģijas aplūko ilgtermiņa perspektīvu (10-25 gadiem).

ES Ilgtspējīgas attīstības stratēģija (2001.)

Stratēģija (t.s. Gēteborgas stratēģija) nosaka ES virzību uz ilgtspējīgu attīstību, un ir viens no būtiskākajiem ES stratēģiskajiem plānošanas dokumentiem. Starp tās uzdevumiem iekļauti tādi būtiski uzdevumi lauku attīstības kontekstā kā:

- Ierobežot klimata izmaiņas un palielināt tīrās enerģijas lietošanu;
- Risināt sabiedrības veselības problēmas;
- Atbildīgāk pārvaldīt dabas resursus;
- Uzlabot transporta sistēmu un telpisko plānošanu.

2006.gada jūnijā Eiropas Padome apstiprināja Atjaunotu ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju.

4.1.3. Nacionālie vides politikas plānošanas dokumenti

Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes (2002.)

Tās ir pirmais ilgtspējīgas attīstības politikas plānošanas dokuments Latvijā. Lauku attīstības kontekstā pamatnostādnes izvirza šādus būtiskus uzdevumus:

- Jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus;
- Jānodrošina droša un veselību neapdraudoša vide pašreizējai un nākamajām paaudzēm;
- Jānodrošina pietiekami pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai;
- Sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte;
- Jānodrošina, lai tirgus ekonomikas mehānismi kalpotu ilgtspējīgai attīstībai.

Nacionālais vides politikas plāns (2004.-2008.)

Nacionālais vides politikas plāns definē nacionālos vides politikas mērķus un uzdevumus, un ir uzskatāms par pamatdokumentu visiem pasākumiem vides sektorā vidējā termiņā. Attiecībā uz lauksaimniecību Nacionālais vides politikas plāns paredz saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabisko struktūru daudzveidību, veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību un saglabāt lauksaimniecības augu un dzīvnieku šķirņu daudzveidību, veicinot to raksturošanu un izmantošanu. Šis plāns paredz arī ierobežot invazīvo sugu izplatīšanos.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma (2000.)

Bioloģiskās daudzveidības nacionālās programmas stratēģiskajos mērķos ir uzsvērtā nepieciešamība saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību; saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību; saglabāt savvaļas sugu, kā arī kultūraugu un mājdzīvnieku šķirņu ģenētisko daudzveidību; veicināt tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos, kā arī nodrošināt dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu izmantošanu.

Attiecībā uz lauksaimniecību Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma izvirza šādus apakšmērķus:

- Saglabāt tradicionālajai lauku ainavai raksturīgo biotopu mozaīku;
- Nodrošināt tīrumiem raksturīgo sugu saglabāšanos;
- Nodrošināt dabīgo pļavu un zāļu purvu apsaimniekošanu;
- Apturēt dabīgo pļavu platību samazināšanos;
- Aizkavēt dabīgo pļavu un ganību sabiedrību vienkāršošanos;
- Novērst introducētu sugu izplatīšanos;
- Nodrošināt vietējo mājdzīvnieku un kultūraugu šķirņu saglabāšanu.

Savukārt attiecībā uz mežsaimniecību izvirzīti šādi mērķi:

- Veicināt ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu;
- Saudzēt retos meža biotopus;
- Samazināt mežsaimniecības radīto traucējumu negatīvo ietekmi;
- Optimizēt dažādu meža tipu aizņemto platību proporcijas;
- Uzlabot mežaudžu vecuma struktūru.

Latvāņu izplatības ierobežošanas nacionālā programma (2006.-2012.)

Latvāņu izplatības ierobežošanas nacionālās programmas mērķis ir, ieviešot koordinētu Sosnovska latvāņu ierobežošanas sistēmu valstī, samazināt Sosnovska latvāņa kā invazīvas nezāles izplatību Latvijā, tādejādi mazinot Sosnovska latvāņa izraisītos draudus cilvēku veselībai; neapdraudot vietējās ekosistēmas un nesamazinot dabisko fitocenožu bioloģisko daudzveidību; neradot ekonomiskus zaudējumus lauksaimniecībai; saglabājot Latvijas laukiem raksturīgās ainavas vizuālo kvalitāti. Programmas mērķa sasniegšanai nepieciešama vienlaicīga Sosnovska latvāņu aizņemto platību iznīcināšana ne tikai lauksaimniecībā izmantojamās zemēs, bet arī meža zemēs, ceļu zemes nodalījuma joslās, lauksaimniecībā neizmantojamās zemju platībās – grāvmalās, ūdenstilpju un ūdensteču malās u.c. visa veida zemju īpašumos.

Rīcības programma prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojuma samazināšanai un kvalitātes nodrošināšanai (2004.)

Rīcības programmas mērķis ir samazināt prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojumu un nodrošināt to kvalitātes atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Šīs programmas uzdevumi ir:

- Atbalsīt apdzīvoto vietu notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas procesa nodrošināšanu;
- Sekmēt bīstamo vielu emisijas samazināšanu un īpaši bīstamo vielu emisijas pilnīgu novēršanu;
- Sekmēt difūzā piesārņojuma samazināšanu no lauksaimnieciskajām teritorijām;
- Veicināt robežšķērsojošā piesārņojuma samazināšanu.

Rīcības programmas ietvaros paredzēts arī līdzsvarot prioritāro zivju ūdeņu un peldvietu ūdeņu hidroloģisko režīmu.

Rīcības programma īpaši jutīgajām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem (2004.)

Rīcības programmas mērķis ir samazināt un novērst tālāku ūdens un augsnes piesārņojumu ar nitrātiem, kuri cēlušies no lauksaimnieciskās darbības. Mērķa sasniegšanai noteikti šādi apakšmērķi:

- Noteikt pasākumus efektīvai ūdens un augsnes aizsardzībai pret lauksaimnieciskās darbības izraisīto piesārņojumu ar nitrātiem īpaši jutīgajās teritorijās;
- Sakārtot organiskā mēslojuma saimniecību īpaši jutīgajās teritorijās;
- Noteikt ierobežojumus dažu mēslojumu veidu iestrādei augsnē;
- Nodrošināt mēslošanas plānošanas pasākumu ieviešanu;
- Sekmēt valsts institūciju sadarbību un rīcības koordināciju lauksaimniecības izraisītā piesārņojuma kontrolē;
- Veicināt izglītošanas pasākumus lauksaimnieku saimniekošanas prasmes un efektivitātes paaugstināšanai.

Klimata pārmaiņu samazināšanas programma (2005.-2010.)

Klimata pārmaiņu samazināšanas programmas kā vienu no mērķiem izvirza nepieciešamību ierobežot SEG izmešu pieaugumu un nodrošināt, lai laikposmā no 2008. līdz 2012.gadam kopējās SEG emisijas nepārsniegtu 92% no 1990.gada līmeņa. Tā ietvaros paredzētas rīcības tādos virzienos kā palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru kopējā energoresursu bilanci; veicināt labāko pieejamo tehnisko paņēmieni un tīrākas ražošanas ieviešanu; veicināt koksnes un koksnes produktu izmantošanu.

Rīcības programma valsts kopējo emisiju gaisā samazināšanai (2004.)

Rīcības programma paredz pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2001/81/EC ievērošanai. Šī direktīva Latvijai nosaka maksimāli pieļaujamās emisijas noteiktiem atmosfēras piesārņotājiem, kas vidē izraisa paskābināšanās un eitrofikācijas procesus, kā arī izsauc piezemes (troposfēras) ozona koncentrācijas paaugstināšanos – sēra dioksīdam, slāpekļa oksīdam, gaistošiem organiskajiem savienojumiem un amonjakam, kurus nedrīkst pārsniegt laika posmā pēc 2010. gada. Rīcības programma emisiju samazināšanai aptver emisiju samazināšanas pasākumus enerģijas ražošanas, transporta, rūpniecības, lauksaimniecības, kā arī ceļu transportā neiesaistīto transportlīdzekļu un māsaimniecības sektoros.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2006.-2012.gadam (2005.)

Atkritumu apsaimniekošanas plāna mērķis ir novērst atkritumu rašanos un nodrošināt ievērojamu kopējo radīto atkritumu daudzumu samazināšanu, izmantojot labākas atkritumu rašanās novēršanas iespējas, labākos pieejamos tehniskos paņēmienus resursu izmantošanas efektivitātes palielināšanu un ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības veicināšanu. Plāns paredz izveidot 10-12 jaunus sadzīves atkritumu poligonus, slēgt normatīviem neatbilstošās izgāztuves, ieviest dalītu iepakojuma atkritumu savākšanas sistēmu, nosakot, ka šis uzdevums jāveic pašvaldībām, sadarbojoties ar komercsabiedrībām.

Noturīgo organisko piesārņotāju samazināšanas nacionālais plāns (2005.-2020.)

Plāna mērķis ir īstenojot ilgtspējīgu politiku, nodrošinot cilvēku veselības un vides aizsardzību no noturīgā organiskā piesārņojuma (NOP) kaitīgās ietekmes, attīstīt un pastāvīgi pilnveidot optimālāko un efektīvāko NOP pārvaldību, nepieļaut jaunu NOP avotu

rašanos un nodrošināt globālā piesārņojuma ar NOP būtisku samazināšanu. Ņemot vērā, ka NOP Latvijā netiek ražoti, to izmantošana lauksaimniecībā nenotiek, bet to pielietošana (piemēram, PHB) lielākoties saistīta ar lielajiem rūpniecības uzņēmumiem, tad šis plāns nav tiešā veidā saistāms ar Programmas paredzētām prioritātēm.

4.2. Sabiedrības grupu viedoklis

Formulējot SIVN uzdevumus, tika ņemts vērā arī nevalstisko organizāciju un sabiedrības viedoklis. Vides pārskata sagatavošanas procesā notika neformālas konsultācijas ar pārstāvjiem no Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas un Vides konsultatīvās padomes. Tāpat tika ņemti vērā vides jomā strādājošo nevalstisko organizāciju paustie viedokļi un komentāri, kas izteikti Programmas izstrādes procesā. Tādejādi tika vērtēti un ņemti vērā arī Latvijas Dabas fonda (LDF), Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB), Latvijas Entomoloģijas biedrības (LEB) un „Lauku ceļotājs” sniegtie komentāri. Šī informācija iegūta no ZM darba grupu sanāksmju protokoliem un organizāciju adresētajām vēstulēm ZM par Programmas vides aspektiem.

Būtiskākie vides un dabas aizsardzības nevalstisko organizāciju iebildumi attiecas uz 2. asij paredzēto līdzekļu piešķiršanu šo pasākumu finansēšanai:

- Lauksaimniecības zemju un lauksaimniecībā neizmantojamu zemju apmežošana;
- Vēl nenosusinātu platību nosusināšana lauksaimniecības un meža zemēs;
- Meliorācijas sistēmu atjaunošana un uzlabošana, meža ceļu būve, renovācija un rekonstrukcija Natura 2000 teritorijās un citās ĪADT;
- Dabisko traucējumu – vēja, uguns, kaitēkļu masveidā savairošanās radīto seku likvidēšana

Galvenie LOB, LDF un LEB ieteikumi, ņemot vērā visu dokumentu izstrādes periodu, ir bijuši:

- iekļaut BVZ atjaunošanas pasākumu un piešķirt atbalsta maksājumu par atjaunoto platību uzturēšanu;
- nesamazināt atbalsta apjomu par BVZ uzturēšanu;
- piemērot trīs BVZ pļaušanas uzsākšanas datumus;
- veicināt ainavu saglabāšanu. Piemēram, lauku blokos un BVZ iekļaujot kokus vai koku grupas, kuru vainagu projekcijā tiek pļauts vai ganīts, pieļaujot visā lauka platībā līdz 10% krūmu, akmeņu kaudzes, mitras ieplakas un sīkāku koku klātbūtni. Veicināt esošo parkveida pļavu ainavu un to veidojošo koku sugu jauno paaudzi;
- atbalstīt meža vides pasākumus, piemēram, mākslīgi veidotu mežaudžu sastāvu un struktūru tuvināšanu dabiskos apstākļos iespējamai situācijai un biotopu fragmentācijas novēršanai;
- lai samazinātu noteci no LIZ, visiem maksājumu saņēmējiem kā obligātu prasību iekļaut virszemes ūdensobjektu un tīrumu buferjoslu veidošanu;
- *Natura 2000* maksājumus piešķirt par reāliem lauksaimnieciskās darbības ierobežojumiem;
- pasākumā Mazāk labvēlīgie apvidi neattiecināt nosacījumu par minimālā lopu blīvumu uz tām teritorijām, kas atrodas *Natura 2000* teritorijās un BVZ platībās.

4.3. Novērtējuma uzdevumi

Tā kā SIVN procesa būtība ir novērst vai iespēju robežās samazināt nevēlamo ietekmi uz vidi, tad veicot novērtējumu Programmai, kā vispārīgie SIVN uzdevumi izvirzīti šādi:

- Lauksaimnieciskās darbības negatīvās ietekmes uz vidi samazināšana;
- Veicināt dabas resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšanu.

SIVN detalizētie uzdevumi ir formulēti, balstoties uz starptautiskajos un nacionālajos vides politikas plānošanas dokumentos iekļautajiem mērķiem. Izvirzītie uzdevumi strukturēti par tematiskajām sadaļām, balstoties uz potenciālajām būtiskajām ietekmēm uz vides resursiem un to kvalitāti saistībā ar Programmas īstenošanu. SIVN ir izvirzīti septiņi uzdevumi, kas paskaidroti sīkāk apakšuzdevumos. Vērtējot Programmas paredzēto pasākumu atbilstību, tiek ņemti vērā arī apakšuzdevumi.

Bioloģiskā daudzveidība: saglabāt un veicināt bioloģisko daudzveidību:

- Saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību;
- Ekoloģiskas infrastruktūras vai papuvju radīšana vai saglabāšana;
- Nodrošināt bioloģiski vērtīgu pļavu apsaimniekošanu (apturēt dabīgo pļavu un ganību aizaugšanu un veicināt to atjaunošanu; bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana un aizsardzība);
- Saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību;
- Invazīvo augu izplatības samazināšana.

Ūdens: sasniegt labu ūdens kvalitāti:

- Samazināt difūzo piesārņojumu no lauksaimnieciskajām teritorijām, it īpaši nitrātiem jutīgajās teritorijās;
- Sasniegt dabisko ūdens kvalitāti.

Gaiss: uzlabot gaisa kvalitāti:

- Samazināt lauksaimniecības nozares radīto negatīvo ietekmi;
- Samazināt ar transportu saistīto ietekmi uz gaisa kvalitāti.

Klimata pārmaiņas: veicināt klimata pārmaiņu samazināšanu:

- Ierobežot SEG izmešu apjomu un palielināt SEG piesaisti;
- Palielināt atjaunojamo energoresursu izmantošanu.

Zemes izmantošana: Zemes kā dabas resursa racionāla izmantošana:

- Saglabāt auglīgu lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības;
- Izstrādāt ekoloģiskā tīkla koncepciju un ieviest to teritorijas plānošanā.

Augsne: nodrošināt augsnes kvalitātes paaugstināšanos:

- Samazināt augsnes degradāciju un eroziju;
- Samazināt un novērst piesārņojuma izplatību no piesārņotajām teritorijām.

Ainava: Veicināt tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos un atjaunošanu:

- Latvijai raksturīgās mozaīkveida ainavas saglabāšana;
- Ainavas kvalitātes uzlabošana vai uzturēšana.

Veicot novērtējumu tiek ņemta vērā ne tikai ar Programmas īstenošanu saistītā ietekme uz vides resursiem un to kvalitāti, bet arī vērtēts, vai Programma risina augstāk minētos uzdevumus. Papildus augstāk minētajām tēmām, tiek vērtēta Programmas ietekme arī uz zemes dziļēm, kultūrvēsturisko mantojumu u.tml. Ietekmju izvērtējums un secinājumi ir iekļauti 5.nodaļā.

5. Ar plānošanas dokumentu saistītās būtiskās ietekmes uz vidi

5.1. Programmas ietekme sistēmas līmenī

Šajā nodaļā tiek izvērtētas pozitīvās un negatīvās, tiešās un netiešās, īslaicīgās un noturīgās, kā arī pārrobežu ietekmes uz vidi, kas sagaidāmās Programmas iekļauto prioritāšu un pasākumu īstenošanas rezultātā. Novērtējumu apgrūtina Programmas struktūra, proti, prioritātes, kas tiks finansētas izmantojot ES fondu līdzekļus, ir raksturotas sīkāk, savukārt par prioritātēm, kuru īstenošanai paredzēts finansējums no valsts budžeta, ir sniegta ļoti vispārīga informācija.

Īstermiņa ietekmes pamatā saistītas ar prioritāšu ietvaros īstenoto pasākumu ieviešanu. Tās lielākoties ir pārejošas un tiešas ietekmes, piemēram, gaisa kvalitātes pasliktināšanās būvdarbu dēļ, troksnis, zemeszemes bojājumi u.tml. Lielākā daļa šo faktoru tiek neitralizēti līdz ar darbības izbeigšanos. Tomēr arī īstermiņa negatīvas ietekmes uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām var izraisīt ilgtermiņa negatīvu ietekmi, piemēram, mežistrādes ietekme uz aizsargājamo putnu ligzdošanu.

Ilgtermiņa ietekmes tiek vērtētas saistībā ar pasākumu īstenošanas rezultātā sagaidāmajām izmaiņām ekonomiskajās aktivitātēs, ražošanas struktūrā, lauku iedzīvotāju nodarbinātību un zināšanu līmeni u.tml. Nosakot ilgtermiņa ietekmes, jāņem vērā arī kopējās sociālekonomiskās izmaiņu tendences lauku teritorijā jeb t.s. virzošie spēki. Tādēļ tiek ņemtas vērā gan tiešās, gan netiešās ietekmes.

5.1.1. Pozitīvās ietekmes – īstermiņa un ilgtermiņa, tiešas un netiešas, pārejošas un noturīgas

Bioloģiskā daudzveidība:

- Tiks veicināta bioloģiski vērtīgu zālāju saglabāšana, atbalstot to ekstensīvu noganīšanu vai citādu apsaimniekošanu;
- Agrovīdēs pasākumi radīs labvēlīgu ietekmi uz biotopu kvalitātes saglabāšanu un to veidošanu dabīgajās pļavās un ganībās ārpus ĪADT;
- Veicinot „labas lauksaimniecības prakses” pielietošanu lauksaimniecībā, tiks sekmēta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanās;
- Bioloģiskā lauksaimniecība, atšķirībā no nebioloģiskās lauksaimniecības, pozitīvi ietekmē savvaļas dzīvnieku saglabāšanu un floras un faunas daudzveidību;
- Iznīcinot invazīvās augu sugas (Sosnovska latvānis), samazināsies to negatīvā ietekme uz bioloģisko daudzveidību;
- Lauku tūrisma attīstība (atbalstot jau esošo tūrisma mītņu labiekārtošanu) veicinās sabiedrības izpratnes veidošanos par dabas vērtībām un nepieciešamību saglabāt bioloģisko daudzveidību. Samazināsies kaitējums, kas saistīts ar dabas tūrisma un apmeklētāju plūsmu vietās, kurās patlaban nav izveidota nepieciešamā infrastruktūra atbilstoši dabas aizsardzības interesēm;
- Lauku ceļu uzlabošanas rezultātā uzlabosies īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sasniedzamība, kam var būt pozitīva ietekme saistībā ar sabiedrības vides izglītību.

Meži:

- Mežsaimniecībā nodarbināto apmācība un kvalifikācijas celšana veicinās mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un uzlabos meža resursu kvalitāti;
- Atjaunojot esošos un izveidojot jaunus meža ceļus, uzlabosies iespējas likvidēt mežu ugunsgrēkus;
- Attīstoties lauku tūrismam, paplašināsies meža kā rekreācijas un aktīvās atpūtas vietas izmantošana. Šī aktivitāte paaugstinās apmeklētāju izpratni par mežu resursiem un ilgtspējīgu.

Ūdens:

- Paplašinoties LIZ platībām, kurās konvencionālās lauksaimniecības vietā tiek saimniekots izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes, samazināsies lauksaimniecības noteces no LIZ;
- Veicinot „labas lauksaimniecības prakses” pielietošanu lauksaimniecībā attiecībā uz mēslošanas laiku un aizsargjoslām ap virszemes ūdenstilpnēm, samazināsies notece no lauksaimniecības zemēm;
- Atbalsts vides infrastruktūras attīstīšanai lauksaimniecības un pārtikas pārstrādes uzņēmumos būtiski samazinās piesārņojumu no punktveida avotiem;
- Vides aizsardzības prasībām atbilstoša dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu apsaimniekošana un utilizācijas samazinās negatīvo ietekmi no punktveida piesārņojuma avotiem.

Gaisa kvalitāte:

- Atjaunojoties lauksaimniecības tehnikas parkam, samazināsies kaitīgie izmeši gaisā, kas rodas šo tehniku izmantojot;
- Paplašinoties biodegvielas izmantošanai, samazināsies lokālais vides piesārņojums ar NO_x, CO un citām, ko satur motoru atgāzes;
- Vides aizsardzības prasībām atbilstoša dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu apsaimniekošana un utilizācijas samazinās negatīvo ietekmi uz gaisa kvalitāti;
- Līdz ar mežsaimniecības efektivitātes paaugstināšanos samazināsies kaitīgie izmeši, kas saistīti ar mežistrādes atlikumu dedzināšanu.

Klimata pārmaiņas:

- Lauksaimniecības zemju apmežošanas rezultātā var palielināties CO₂ piesaiste;
- Meža ieaudzēšanas un atjaunošanas rezultātā palielināsies arī CO₂ piesaiste;
- Mežaudžu produktivitātes paaugstināšana netieši veicina pozitīvu ietekmi uz klimata pārmaiņu novēršanu, jo palielinās CO₂ piesaiste;
- Pasākumi nelauksaimniecisko aktivitāšu veicināšanai paredz īpašu atbalstu enerģijas ražošanai no biomasas, tādējādi veicinot vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanu.

Augsne:

- Paaugstinot lauksaimniecībā nodarbināto kvalifikāciju, palielinās izpratne un zināšanas par veidu kā novērst augsnes eroziju un samazināt erozijas risku;

- Plašāk izmantojot „labas lauksaimniecības prakses” metodes samazināsies augsnes erozija, jo tiek veicināta augsnes racionāla izmantošana un aizsardzība;
- Samazināsies augsnes erozijas risks, jo izmantojot labu agrotehniku, erozijas izpausme ir mazāka, savukārt lietojot sliktas kvalitātes agrotehnikas – lielāka;
- Veicot augšņu agroķīmisko izpēti un trūkstošo informāciju apkopojot, palielinās iespēja veikt augsnes uzlabošanu, jo pašlaik Latvijā trūkst kvalitatīvas un reprezentatīvas informācijas par augšņu stāvokli un tā izmaiņu tendencēm;
- Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība, kad tiek izmantota starpkultūru audzēšana, lai samazinātu nitrātu izskalošanos, plašākas un daudzveidīgākas augsekas, kā arī jauktā apganīšana, palīdz aizsargāt augsni.

Ainava:

- Lauksaimnieciskās darbības attīstība, kā arī agrovides pasākumi veicinās pļavu saglabāšanu;
- Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība pozitīvi ietekmē tradicionālās ainavas attīstību;
- Atbalsta maksājumu rezultātā un veicinot agrovides pasākumus, samazināsies neizmanto LIZ platības;
- Lauku tūrisma attīstība, it īpaši agro-tūrisms, veicinās ainavu kopšanu un veidošanu;
- Noteiktās teritorijās lauksaimniecības ekstensifikācija palīdzēs saglabāt pastāvīgos ainavas elementus (piem., atsevišķus kokus, akmeņu krājumus).

Kultūrvēsturiskais mantojums:

- Atbalstot nelielu ar lauksaimniecību un mežsaimniecību saistīto kultūrvēsturisko objektu atjaunošanu lauku teritorijā, tiks veicināta kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana;
- Izveidojot un uzlabojot vietējo iniciatīvas grupu pulcēšanās vietas LEADER prioritātes ietvaros, uzlabosies kultūras pakalpojumu pieejamība.

5.1.2. Negatīvās ietekmes – īstermiņa un ilgtermiņa, tiešas un netiešas, pārejošas un noturīgas

Bioloģiskā daudzveidība:

- Intensīvā mežsaimniecība un vēlme palielināt ekonomisko ieguvumu izraisīs bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Negatīvā ietekme saistīta gan ar troksni, gan smagās mežsaimniecības tehnikas lietošanu, kas bojā zemsedzi;
- Mežistrādes rezultātā var tikt iznīcināti bioloģiski vērtīgi biotopi, kā arī pārtraukti dzīvnieku migrācijas koridori - saimnieciskās darbības ietekmē notiek meža platību sadrumstalošana un ekoloģisko koridoru likvidēšana. Traucējot sezonas migrāciju, tiek izolētas populācijas, un tiek pārtraukta gēnu apmaiņa īpatņu starpā un samazinās iekšsugas ģenētiskā daudzveidība. Līdz ar to samazinās sugu pielāgošanās un izdzīvošanas iespējas, sarūk to dabiskie izplatības apgabali;
- Meža ceļu atjaunošana un izveide var traucēt putnu ligzdošanu. Īpaši kaitīga ietekme ir uz mikroliegumiem, kas atrodas mežu teritorijās, piemēram, melnā stārķa ligzdošanas vietām;

- Mežaudžu produktivitātes paaugstināšanas bieži ir saistīta ar meliorācijas sistēmu renovāciju, kas var radīt būtisku negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību;
- Paredzamā lauksaimniecības zemju apmežošana var būtiski samazināt dabīgo pļavu platību;
- Lauksaimniecības intensificēšanās un pieaugot intensīvajā lauksaimniecībā iesaistītajām LIZ, bioloģiskās daudzveidības stāvoklis pasliktināsies. Vairākām aizsargājamām putnu sugām var zust barības bāze.

Meži:

- Veicinot apmežošanas pasākumus, var tikt apmežotas augsnes un citu apstākļu ziņā nepiemērotas platības;
- Netiek paredzēts novērst ekosistēmu fragmentāciju mežos.

Gaisa kvalitāte:

- Īslaicīgu negatīvu ietekmi radīs asfaltēto ceļu intensīva atjaunināšana un jaunu asfaltētu ceļu pārklājumu ierīkošana, jo ceļu asfaltēšana ir viens no ievērojamiem GOS emisiju avotiem;
- Ekonomiskās aktivitātes palielināšanas lauku teritorijās izraisīs autotransporta izmantošanas palielināšanos (lauku tūrisms, preču un izejvielu piegādes, būvdarbi), kā rezultātā pieaugs lokālais gaisa piesārņojums;
- Ražošanas intensifikācijas rezultātā var rasti punktvēida smaku radītā traucējošā ietekme.

Klimata pārmaiņas:

- Netieša negatīva ietekme saistīta ar tūrisma plūsmas pieaugumu attīstoties lauku tūrismam, kā arī pieaugot interesei par ĪADT un aktīvo atpūtu;
- Saglabājoties apdzīvotībai laukos, bet palielinoties mobilitātei, pieaugs autotransporta izmantošana.

Ūdens resursi:

- Veicot pārmitro zemju hidrotehniskās meliorācijas pasākumus mežu teritorijās, tiks izmantīts hidroloģiskais režīms un potenciāli negatīvi var tikt ietekmēt ūdens kvalitāte mainoties dabiskajai notecei no mežu zemēm;
- Intensificējoties lauksaimnieciskajai darbībai, palielināsies biogēno vielu notece no lauksaimniecības zemēm.

Augsne:

- Lauksaimniecības intensifikācija pastiprina augsnes erozijas risku.

Zemes dzīles:

- Palielinoties ekonomiskajai aktivitātei, palielināsies zemes dzīļu izmantošanas intensitāti, it īpaši tādu resursu, kas tiek plaši pielietoti būvniecībā.

Ainava:

- Netiek paredzēti pasākumi, kas saistīti ar ainavu elementu nozīmes popularizēšanu laukos, ieinteresējot zemes īpašniekus par aleju, dzīvžogu atjaunošanu un stādīšanu, kā arī dīķu atjaunošanu un uzturēšanu;

- Turpinoties virszemes ūdenstilpju, it īpaši ezeru, eutrofikācijai, ko izraisa biogēno vielu noplūde no lauksaimniecības zemēm, sagaidāma negatīva ietekme uz ainavu.

5.2. Programmas ietekme pasākumu līmenī

1. Pasākums: Arodapmācības un informācijas pasākumi

Pasākuma mērķis ir nodrošināt arodapmācību un informācijas pasākumus, tostarp zinātnes atziņu un jaunas prakses pielietojamību personām, kas iesaistītas lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas pārstrādes nozarēs.

Pasākums tieši neietekmēs vidi. Ietekme varētu būt sekundāra – saistībā ar iegūto zināšanu pielietojanu, tomēr, tā kā ietekmes varētu būt kā pozitīvas, tā arī negatīvas (atkarībā no darbības jomas un veida, kādā zināšanas tiek pielietotas), tad tiek pieņemts, ka minētā pasākuma ietekme būs neitrāla¹.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
apmācības moduļu/tēmu īstenošana iedzīvotāju profesionālo (t.sk. teorētiskās un praktiskās) iemaņu un kompetences paaugstināšanai	/	/	/	/	/	/	/	/
informatīvi pasākumi, kas saistīti ar apmācību moduļu/tēmu realizāciju un/vai lauku iedzīvotāju informētības paaugstināšanu	/	/	/	/	/	/	/	/

2. Pasākums: Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem

Pasākuma mērķis ir sekmēt jaunu cilvēku iesaistīšanos pastāvīgās lauksaimniecības aktivitātēs, kas veicinātu ekonomiski dzīvotspējīgu saimniecību dibināšanu un līdztekus tam nodrošinātu darbaspēka atjaunošanos lauksaimniecības sektorā.

Pasākuma realizācija daļu no pusnaturālajām saimniecībām pārvērtīs tirgus orientētajās saimniecībās, tādējādi ir sagaidāms, ka intensificējoties lauksaimnieciskajai ražošanai, palielināsies slodzes uz augsnēm (mākslīgo mēslošanas līdzekļu, agroķīmijas lietošana, erozijas riski), ūdeņiem, kā arī palielināsies ainavas industrializācija, kas sekundāri izraisīs biotopu vienveidošanos un fragmentāciju.

1

Apzīmējumi: „+3” – aktivitāte tieši un efektīvi risina minētās jomas problēmas, veicina situācijas uzlabošanu; pasākums vai aktivitāte paredzēta tieši šiem mērķiem;
 „+2” – izteikti pozitīva ietekme;
 „+1” – pozitīva ietekme;
 „/” – ietekmes nav, vai nav izteikta; savstarpēji kompensējošas vienlaicīgas pozitīvas un negatīvas ietekmes;
 „-1” – ietekme ir negatīva;
 „-2” – ietekme ir izteikti negatīva.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Lauksaimniecības uzņēmuma dibināšana pirmo reizi ar mērķi ražot lauksaimniecības produkciju	-1	/	-1	/	/	-1	-1	/

3. Pasākums: Apsaimniekošanas, atbalsta un konsultāciju pakalpojumu izmantošana

Pasākuma mērķis ir palīdzēt uzlabot lauksaimniecisko un mežsaimniecisko ražošanu un identificēt nepieciešamos uzlabojumus, ņemot vērā ES tiesību aktos noteiktās prasības.

Konsultāciju pieejamība uzlabos lauksaimnieku zināšanas un izpratni par pareizu, vidi saudzējošu lauksaimniecības praksi (obligātās prasības attiecībā uz labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, tostarp – ievērojot augsnes apstākļus, esošās lauksaimniecības sistēmas, zemes izmantošanu, augseku, lauksaimniecības praksi un lauksaimniecības struktūras), kā rezultātā samazināsies augsnes erozijas riski, nepareiza mēslošanas līdzekļu un agroķīmijas lietošana un citas lauksaimniecības prakses komponentes. Sekundāri sagaidāma pozitīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību.

Konsultāciju pieejamība mežsaimniekiem paaugstinās gan mežu ekonomisko vērtību, gan resursu izmantošanas efektivitāti, gan arī radīs sapratni par bioloģiskās daudzveidības nozīmību un tās saglabāšanas paņēmieniem.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes (atbalstu piešķir):	Ietekmes							
lai palīdzētu lauksaimniekiem un mežsaimniekiem segt izmaksas, kas rodas, izmantojot konsultāciju pakalpojumus saistībā ar Regulā (EK) Nr. 1782/2003 4. un 5. pantā un III un IV pielikumā noteikto prasību ievērošanu saimnieciskajā darbībā	+1	/	+2	/	/	+2	/	/
Uzlabotu lauksaimnieku un mežsaimnieku saimniecību vispārējo darbību, izmantojot konsultācijas	+1	+1	+1	/	/	+1	/	/

4. Pasākums: Apsaimniekošanas, atbalsta un konsultāciju pakalpojumu izveidošana

Atbalsta mērķis ir veicināt privāto mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, nodrošinot meža īpašniekiem pieejamus un kvalitatīvus konsultāciju un apmācību pakalpojumus.

Konsultāciju un apmācību pieejamība veicinās gan meža rūpnieciskās vērtības pieaugumu, gan izpratni par bioloģiskās daudzveidības nozīmi un tās saglabāšanai veicamajiem pasākumiem.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Atbalsts Valsts meža dienesta meža īpašnieku konsultāciju un apmācību centra izveidei un pasākumiem konsultāciju sistēmas attīstībai, kas meža īpašniekiem, izmantojot profesionālus konsultāciju pakalpojumus, dod iespēju paaugstināt profesionālās zināšanas un kompetenci	+1	+1	/	/	/	/	/	/

5. Pasākums: Lauku saimniecību modernizācija

Pasākuma mērķis ir modernizēt lauku saimniecību, lai uzlabotu to ekonomiskās darbības rādītājus un konkurētspēju. Tomēr, šajā programmēšanas periodā īpaši tiks veicinātas ilgtermiņa investīcijas prioritārās nozarēs.

Lauku saimniecību modernizācija (investīcijas iekārtās) atstās pozitīvu ietekmi uz ūdeņu un gaisa kvalitāti, jo aizstās tehnoloģiski novecojušus procesus un iekārtas, kam raksturīga relatīvi liela piesārņojošā ietekme. Modernu iekārtu energoefektivitāte parasti ir augstāka un līdz ar to ir sagaidāms, ka ar ražošanu saistīto siltumnīcas efektu veicinošo gāzu (SEG) īpatnējās emisijas rādītāji varētu jūtami uzlaboties. Ražošanas būvju rekonstrukcijas rezultātā samazināsies (siltuma) enerģijas zudumi, kā rezultātā samazināsies fosilā kurināmā patēriņš un attiecīgi arī SEG emisijas. Jaunbūves lauku apvidos var nedaudz izmainīt raksturīgo ainavu, tomēr tas atkarīgs no konkrētā arhitektoniskā risinājuma un tā, vai šī jaunbūve aizstāj vidi degradējošu objektu, vai ir pilnīgi jauns objekts vidē.

Tomēr, tajā pat laikā šis pasākums var veicināt lauksaimniecības nozares attīstību, tādejādi potenciāli atstājot negatīvu ietekmi uz ūdeņiem un bioloģisko daudzveidību.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Investīcijas jaunu iekārtu, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmu nodrošinājuma iegādei un uzstādīšanai, kas paredzēti lauksaimniecības produktu ražošanai (t.sk. iepakojšanas, ražošanas atkritumu pārstrāde)	-1	/	/	+1	+1	/	/	/
Lauksaimniecības produktu ražošanas būvju jaunbūve, rekonstrukcija un renovācija un nepieciešamo būvmateriālu iegāde (t.sk. iepakojšanas, ražošanas atkritumu pārstrāde un ārējā infrastruktūra)	-1	/	-1	/	+1	/	-1	/
Investīcijas jaunu iekārtu iegādē un būvniecībā, lai nodrošinātu enerģijas ražošanu no biomasas (biogāzes iegūšana un tās transformēšana siltumam un/vai elektrībai)	/	/	/	/	+1	/	/	/

6. Pasākums: Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana

Pasākuma mērķis ir paaugstināt mežu ekonomisko vērtību, uzturot ilgtspējīgu apsaimniekošanu un mežu daudzfunkcionālo lomu.

Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošanas pasākumi pozitīvi ietekmēs meža produktivitāti un, iespējams, rūpniecisko koku sugu dažādību, kas palielinās meža ekosistēmu noturību pret kaitēkļiem, vējgāzēm un meža ugunsgrēkiem. Tajā pat laikā ekonomiski vērtīgs mežs bieži ir pretrunā ar bioloģisko daudzveidību tajā. Noteiktu platību pārvēršana rūpnieciski izmantojamā mežā, mūsdienīgas tehnikas lietošana, var traucēt dažu putnu sugu ligzdošanu un/vai izraisīt citas izmaiņas ekosistēmās. Mežs ar lielāku ikgadējo pieaugumu ir nozīmīgāks oglekļa piesaistes kontekstā, salīdzinot ar mazvērtīgāku. Arī ainaviski koptas mežaudzes ir pievilcīgākas.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Investīcijas mežā, lai paaugstinātu meža ekonomisko vērtību								
- Jaunaudžu kopšana (mākslīgi un dabiski atjaunotās);	-1	+1	+1	/	+1	/	+1	/
- Mazvērtīgo mežaudžu nomaīnai;	-1	+1	/	/	+1	/	+1	/
- Neproduktīvu mežaudžu aizstāšanu ar mērķtiecīgi izveidotām produktīvām audzēm.	-1	+1	/	/	+1	/	/	/
Jaunaudžu kopšanai paredzēta jauna tehnika, instrumenti, aprīkojums un/vai iekārtas	-1	/	/	/	/	/	/	/

7. Pasākums: Lauksaimniecības un mežsaimniecības produktu pievienotās vērtības palielināšana

7.1. Apakšpasākums: Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības palielināšana

Pasākuma mērķi: radīt pievienoto vērtību lauksaimniecības produktiem; veicināt to produktu pārstrādi un tirdzniecību izmantojot jaunu produktu, procesu un tehnoloģiju attīstību; uzlabot uzņēmuma vispārējo darbību.

Veicot pārstrādes uzņēmumu būvju rekonstrukciju, renovāciju un arī jaunbūvi, ir sagaidāms, ka tiks pielietotas modernas būvniecības metodes un energoapgādes (siltuma) sistēmas. Līdz ar to tiks aizstātas mazāk efektīvas un gaisu piesārņojošas apkures iekārtas. Tas pats sakāms par ūdensapgādes un notekūdeņu apsaimniekošanas risinājumiem. Modernu tehnoloģisko iekārtu energoefektivitāte parasti ir augstāka un līdz ar to ir sagaidāms, ka ar ražošanu saistīto siltumnīcas efektu veicinošo gāzu īpatnējās emisijas rādītāji varētu jūtami uzlaboties. Tajā par laikā ir prognozējama arī nozares attīstība, kas kopumā var negatīvi „kompensēt” pozitīvo ietekmi.

Jaunbūves lauku apvidos var nedaudz izmainīt raksturīgo ainavu, tomēr tas atkarīgs no konkrētā arhitektoniskā risinājuma un tā, vai šī jaunbūve aizstāj vidi degradējošu objektu, vai ir pilnīgi jauns objekts vidē.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Investīcijas jaunu iekārtu, aprīkojuma, informācijas tehnoloģiju un programmu nodrošinājuma iegādei un uzstādīšanai, kas paredzēti lauksaimniecības produktu pārstrādes (t.sk. iepakojšanai, ražošanas atkritumu pārstrādei un pirmapstrādei)	/	/	/	/	/	/	/	/
Lauksaimniecības produktu pārstrādes būvju jaunbūve, rekonstrukcija un renovācija un nepieciešamo būvmateriālu iegāde	/	/	/	/	/	/	-1	/

7.2. Apakšpasākums: Mežsaimniecības produktu pievienotās vērtības palielināšana

Pasākuma mērķi ir: palielināt meža nozares produkcijas konkurētspēju; palielināt pievienotās vērtības produkcijas īpatsvaru kopējā meža produkcijas klāstā; sekmēt lauku uzņēmumu ekonomisko dzīvotspēju darba ražīgumu un efektivitāti; veicināt ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu.

Pasākums mežsaimniecības produktu pievienotās vērtības palielināšanai izraisīs pilnīgāku koksnes un kokapstrādes blakusproduktu izmantošanu. Tā rezultātā lielāks kokapstrādes atlikumu apjoms varētu tik izmantots kā alternatīvais kurināmais, aizstājot noteiktu fosilā kurināmā apjomu un, tādējādi, samazinot gaisu piesārņojošu un klimata pārmaiņas veicinošu gāzu emisiju. Papildus investīcijas mežsaimniecības produktu pārstrādē palielinās pieprasījumu pēc koksnes, tādējādi veicinot mežizstrādi un/vai rūpniecisko mežu audzēšanu. Rezultātā var tikt ietekmēta bioloģiskā daudzveidība mežos.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Materiālās un nemateriālās investīcijas mežsaimniecības produktu pārstrādē un tirdzniecībā	-1	/	/	+1	/	/	/	/

8. Pasākums: Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu

8.1. Apakšpasākums: Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības attīstību un pielāgošanu

Pasākuma mērķis ir uzlabot un izveidot infrastruktūru, kas attiecas uz lauksaimniecības attīstību un pielāgošanu, veicinot fiziskā kapitāla pārstrukturizāciju un nozaru konkurētspējas paaugstināšanu.

Meliorācijas sistēmu sakārtošana un darbības uzlabošana uzlabos lauksaimnieciski izmantojamo zemju augšņu kvalitāti un var daļēji novērst pieguļošo meža zemju pārpurvošanos. Rezultātā uzlabosies mežu produktivitāte, taču var samazināties bioloģiskā

daudzveidība tajos. Arī lauksaimniecības teritorijas pēc meliorācijas sistēmu sakārtošanas vistīcāmāk tiks izmantotas intensīvajā lauksaimniecībā, kā rezultātā samazināsies bioloģiskā daudzveidība. Plašās meliorētās platībās pasliktinās dabisko ūdensteču un ūdenstilpju hidroloģiskie režīmi un hidrobioloģiskais stāvoklis. Meliorētas platības bieži noplicina ainavu.

Saimniecības pievadceļu sakārtošana uzlabos ainavu, jo likvidēs dubļainu un izdangātu ceļu posmus. Ūdensapgādes un elektroapgādes sistēmu sakārtošana samazinās šo resursu nelietderīgos zudumus, ūdeņu piesārņošanu, piesārņojošo vielu un siltumnīcas efektu veicinošo gāzu emisijas gaisā. Sekundāri tas pozitīvi var ietekmēt bioloģisko daudzveidību (īpaši ūdens ekosistēmās).

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Valsts un pašvaldību nozīmes meliorācijas sistēmu sakārtošana un darbības uzlabošana	-2	+1	-1	/	/	+1	-1	/
Saimniecības pievadceļu izbūve vai rekonstrukcija uz lauksaimniecības ražošanas objektu ar grants segumu līdz 1 km	/	/	/	/	/	/	+1	/
Laukumu pie lauksaimniecības ražošanas būvēm izbūve vai rekonstrukcija līdz 500 m ²	/	/	/	/	/	/	/	/
Ūdensapgādes / elektroapgādes sistēmu izveidošana / rekonstrukcija	+1	/	+2	+1	+1	/	/	/

8.2. Apakšpasākums: Infrastruktūra, kas attiecas uz mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu

Pasākuma mērķis ir uzlabot infrastruktūru, kas attiecas uz meža ražības paaugstināšanu, audzes veselības un kokmateriālu kvalitātes uzlabošanu, veicinot fiziskā kapitāla pārstrukturizāciju un nozares konkurētspējas paaugstināšanu.

Mežu meliorācijas sistēmu rekonstrukcija un renovācija palielinās mežu produktivitāti, kā rezultātā palielināsies oglekļa piesaiste, bet tajā pašā laikā, samazinoties mitrāju platībām mežos, samazināsies bioloģiskā daudzveidība, pasliktināsies dabisko ūdensteču un ūdenstilpju hidroloģiskie režīmi un noplicināsies ainava.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Meža meliorācijas sistēmu rekonstrukcija un renovācija	-2	+1	-1	/	+1	/	-1	/

9. Pasākums: Atbalsts daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizēšanai

Pasākuma mērķis ir veicināt daļēji naturālo saimniecību pārstrukturēšanu, sekmējot komerciālas un konkurētspējīgas saimnieciskas darbības attīstību.

Veicinot daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizēšanu, ietekmes varētu būt līdzīgas kā pasākumos “Lauku saimniecību modernizācija” un “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem”, tomēr ir pamats uzskatīt, ka šajās saimniecībās ražošanas mērogs pieaugs un ražošanas struktūra izmainīsies ne tik būtiski, lai tas radītu ievērojamas izmaiņas slodzēs uz vidi. Augstāk minētajos pasākumos ir sagaidāma būtiskāka saimniekošanas veida industrializācija. Tajā pat laikā daļēji naturālajām saimniecībām, ņemot vērā, ka to platības parasti nav lielas, ir potenciāla iespēja attīstīties par bioloģiskajām saimniecībām. Modernizācija šajās saimniecībās varētu novērst arī daļu no esošajām slodzēm, piemēram, kūstmēslu apsaimniekošanā. Rezultātā vērtējot pasākumu tiek pieņemts, ka negatīvās un pozitīvās ietekmes varētu būt līdzsvarā un pasākuma kopējā ietekme ir neitrāla visās komponentēs.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
iekārtu un aprīkojumu iegāde	/	/	/	/	/	/	/	/
ēku būvniecība, rekonstrukcija un atjaunošana	/	/	/	/	/	/	/	/
nepieciešamo būvmateriālu iegāde	/	/	/	/	/	/	/	/
ieguldījumi lopos un ilggadīgajos stādījumos	/	/	/	/	/	/	/	/

10. Pasākums: Ražotāju grupas

Pasākuma mērķis ir veicināt ražotāju grupu - lauksaimniecības kooperatīvu veidošanos un to efektīvu darbību centralizētas pirmapstrādes un mārketinga procesa nodrošināšanai (t.sk. jaunu noieta tirgu apgūšana), saražotās produkcijas realizācijai tirgū pēc vienota kvalitātes standarta.

Pasākumam nav paredzama tieša un arī būtiska netieša ietekme uz vidi.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Ražotāju grupām atbalstāmā aktivitāte ir to administratīvā darbība un saimnieciskā darbība, nodrošinot ražošanas un produktu pielāgošanu tirgus prasībām, kopīgu preču laišanu tirgū, tostarp sagatavošanu pārdošanai, pārdošanas centralizāciju, piegādi vairumtirgotājiem un vienotu noteikumu izstrādi attiecībā uz ražošanas informāciju. Atbalsts tiek noteikts pēc vienotas likmes atkarībā no ražotāju grupas pārdotās tās biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas apjoma	/	/	/	/	/	/	/	/

11. Pasākums: Mazāk labvēlīgie apvidi

Pasākuma mērķis ir veicināt ainavas uzturēšanu un sekmēt ilgtspējīgu lauksaimniecisko darbību teritorijās, kurās ir apgrūtināta lauksaimnieciskā darbība.

Kaut arī šis atbalsta maksājums bez papildus nosacījumiem varētu veicināt zālāju apsaimniekošanu, nepieļaujot to aizaugšanu, uzturot pievilcīgu atklātu ainavu un tai raksturīgo bioloģisko daudzveidību, tomēr negatīvi ir vērtējams nosacījums nodrošināt atbalsta platības ar minimālo lopu blīvumu. Faktiski tas varētu nozīmēt, ka šo maksājumu saņems tie, kas jebkurā gadījumā šo zemi apsaimnieko un līdz ar to šī pasākuma ietekme uz bioloģisko daudzveidību pie definētiem atbalsta saņemšanas nosacījumiem ir vērtējama kā bioloģisko daudzveidību nepalielinoša. No bioloģiskās daudzveidības viedokļa, ir rekomendējams atteikties no nosacījuma nodrošināt minimālo lopu blīvumu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Lauksaimnieciskā darbība mazāk labvēlīgajos apvidos	/	/	/	/	/	/	+1	/

12. Pasākums: Natūra 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar direktīvu 2000/60/EK

Pasākuma mērķis ir nodrošināt videi draudzīgu lauksaimniecisko darbību teritorijās, kurās pastāv saimnieciskās darbības ierobežojumi saistībā ar Direktīvu 79/409/EEK, 92/43/EK un 2000/60/EK īstenošanu.

Pasākuma (saistībā ar Natura 2000 teritorijām) tiešais mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, tomēr tam ir izteiktas pozitīvas blakus ietekmes uz ūdeņiem un ainavu. Teritorijas, kurām (atbilstoši ES Direktīvai 2000/60/EK, jeb “Ūdeņu struktūrdirektīvai”) tiks noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi upju baseinu apsaimniekošanas plānu kontekstā, pamatā nodrošinās ūdens kvalitātes saglabāšanu, bioloģisko daudzveidību (pirmkārt – ūdeņu ekosistēmās), bet sekundāri atstās labvēlīgu ietekmi uz ainavu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Mērķa teritorijas:	Ietekmes							
īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kuras ir iekļautas Natura 2000 vietu sarakstā	+3	/	+1	/	/	/	+2	/
teritorijas, kuras tiks noteiktas atbilstoši Direktīvai 2000/60/EK, izstrādājot upju baseinu apsaimniekošanas plānus	+1	/	+3	/	/	/	+1	/

13. Pasākums: Agrovide

13.1. Apakšpasākums: Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība

Pasākuma mērķis ir palielināt pēc bioloģiskās lauksaimniecības metodēm apsaimniekoto platību un saimniecību skaitu un veicināt bioloģiskās produkcijas ražošanu un realizāciju pieaugumu tirgū.

Bioloģiskās lauksaimniecības atbalsts gan saimniecībās, kuras šādi jau saimnieko, gan tajās, kuras šo praksi uzsāk, veicinās augsnes bioķīmisko un struktūras rādītāju uzlabošanu, samazinās ūdeņu difūzo piesārņojumu no lauksaimniecības platībām, kā arī radīs bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanai nozīmīgas platības. Šādas saimniecības parasti ir arī ainaviski pievilcīgas.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Atbalstīt saimniecības, kuras ražo bioloģiskās lauksaimniecības produktus	+2	/	+2	/	/	+1	+1	/
Atbalstīt saimniecības, kuras pāriet uz bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu	+2	/	+2	/	/	+1	+1	/

13.2. Apakšpasākums: Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos

Pasākuma mērķis ir veicināt bioloģiski daudzveidīgo zālāju saglabāšanu, savvaļas augu, dzīvnieku populāciju un ainavas uzturēšanu.

Pasākums ir tieši vērst uz bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, bet kā blakus efekti ir sagaidāma ūdeņu kvalitātes uzlabošanās (ekstensīva apsaimniekošana rada mazāku piesārņojumu kā intensīva), augsnes erozijas risku mazināšana (apsaimniekotī ilggadīgie zālāji stabilizē augsni un grunti), kā arī šāda tipa apsaimniekošana ir ainaviski pievilcīga.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes (Zālāju uzturēšana videi draudzīgā veidā, īstenojot šādas aktivitātes):	Ietekmes							
ekstensīva ganīšana	+2	/	+1	/	/	+1	+1	/
zālāju vēlā plaušana	+2	/	+1	/	/	+1	+1	/

13.3. Apakšpasākums: Buferjoslu ierīkošana

Pasākuma mērķis ir: veicināt videi draudzīgu saimniekošanas metožu ievērošanu un vides aizsardzības prasībām atbilstošu saimniecisko darbību vietās, kur pastāv augsts risks augsnes un ūdens piesārņojumam; nodrošināt vietas savvaļas augu un dzīvnieku sugu dzīvotņu aizsargāšanai teritorijās ar augstu aramzemes izmantošanas intensitāti.

Pasākums ir tieši vērsts uz bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, virszemes ūdensobjektu aizsardzību un augšņu aizsardzību. Šādas aizsargjoslas arī dažādo ainavu. Tomēr ņemot vērā kopējo atbalsta apjomu un iepriekšējo pieredzi, pie noteiktām atbalsta likmēm aktivitāte varētu nebūt liela.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes (Zālāju izveidošana, saglabāšana un apsaimniekošana kā):	Ietekmes							
virszemes ūdensobjektu buferjoslas	+1	/	+2	/	/	/	+1	/
buferjoslas aramzemē	+1	/	+1	/	/	+1	+1	/

13.4. Apakšpasākums: Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Pasākuma mērķis ir aizsargāt un pavairot vietējās cilmes nozīmīgo šķirņu lauksaimniecības vaislas dzīvniekus, kuri nacionāli un starptautiski ir atzīti kā apdraudētas populācijas.

Pasākums ir tieši vērsts uz bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu (lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu dažādība), bet šāda dažādība bagātina arī ainavu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	+2	/	/	/	/	/	+1	/

13.5. Apakšpasākums: Erozijs ierobežošana

Pasākuma mērķis ir; veicināt erozijas samazināšanu, palielinot veģetācijas noklāto platību proporciju lauksaimniecībā izmantojamās zemēs; veicināt augsnes augu vielu saglabāšanos.

Kaut arī pasākuma mērķis ir saistīts ar augšņu aizsardzību, tomēr sekundāri tas pozitīvi ietekmē ūdeņu kvalitāti (samazinās difūzais piesārņojums), palielina oglekļa piesaisti un bagātina ainavu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Ziemāju un daudzgadīgo kultūraugu īpatsvara palielināšana augsekā	/	/	+2	/	+1	+2	+1	/

14. Pasākums: Lauksaimniecībā neizmantotās zemes pirmreizējā apmežošana

Pasākuma mērķis ir veicināt meža ieaudzēšanu lauksaimniecībā neizmantotajā zemē, palielinot zemes efektīvāku izmantošanu, saglabājot bioloģisko daudzveidību un lauku ainavas izmantošanas rekreācijas un estētiskās īpašības.

Lauksaimniecībā neizmantoto zemju pirmreizējā apmežošana pirmkārt rada vērtīgas produktīvās mežaudzes, otrkārt – parasti šīs zemes klāj krūmāji, ko pārvēršot mežaudzēs varētu pat palielināties palielinās bioloģiskā daudzveidība. Mežaudzes stabilizē augsnes pret eroziju, izlīdzina hidroloģiskos režīmus, uzlabo ainavas kvalitāti un rada papildus potenciālu oglekļa piesaistei.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Meža ieaudzēšana lauksaimniecībā neizmantotajā zemē	/	+2	+1	/	+1	+1	+1	/
Dabiski ieaugušo mežaudžu kopšana un papildināšana	/	+2	/	/	+1	/	+1	/

15. Pasākums: Natūra 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)

Pasākuma mērķis ir meža bioloģiskās daudzveidības saglabāšana privātajos mežos sabiedrības interesēs.

Pasākums tieši vērsts uz bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanu, tomēr līdztekus šai ietekmei ir sagaidāms, ka tiks saglabātas augšanas apstākļu ziņā atšķirīgas mežu platības, kas palielina meža kā ekosistēmas stabilitāti un mazina mežsaimnieciskos riskus. Tāpat šādas teritorijas ir ainaviski vērtīgas un nodrošina hidroloģisko režīmu stabilitāti.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Natura 2000 maksājumi privāto meža zemju teritorijās	+3	+2	+1	/	/	/	+2	/

16. Pasākums: Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvu pasākumu ieviešana

Pasākuma mērķis: ilgtspējīga meža zemes lietošana, atjaunojot mežsaimniecības ražošanas potenciālu, kā arī pilnveidojot ugunsdrošības profilaktiskos pasākumus Latvijas mežos, samazinot mežam nodarītos postījumus.

Pasākuma rezultātā paaugstināsies attiecīgo meža platību mežrūpnieciskā vērtība un mazināsies mežsaimnieciskie riski. Ugunsgrēku un/vai dabas katastrofu skarto mežaudžu atjaunošana pozitīvi ietekmēs ainavas kvalitāti, augsnes noturību pret eroziju, kā arī

atjaunojoties ikgadējam pieaugumam intensificēs oglekļa piesaisti. Ugunsdrošības profilaktiskie pasākumi samazinās mežsaimnieciskos riskus.

Tomēr ekspertu bažas izraisa tas, ka dabisko traucējumu seku likvidēšana Natura 2000 teritorijās noteiktos apstākļos var atstāt negatīvu ietekmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana ugunsgrēku un/vai dabas katastrofu radīto postījumu vietās	-1	+2	/	/	+1	+1	+1	/
Mežsaimniecības ugunsdrošības profilaktisko pasākumu ieviešana	/	+2	/	/	/	/	/	/

17. Pasākums: Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai

Pasākuma mērķis ir veicināt nelauksaimnieciska rakstura uzņēmējdarbību lauku teritorijā, attīstot alternatīvus ienākumu avotus un ienākumu līmeņa palielināšanos lauku reģionos.

Jaunu nelauksaimnieciska rakstura uzņēmumu radīšana varētu radīt papildus gaisa piesārņojumu gan saistībā ar pašu ražošanu, gan transporta plūsmām, kas saistītas ar preču / izejvielu / apmeklētāju pārvadājumiem. Veicinot enerģijas ražošanu no biomasas, samazinās siltumnīcas efektu veicinošo gāzu emisijas, toties šāda ražošana prasa plašu monokultūru platību audzēšanu, kas negatīvi ietekmē bioloģisko daudzveidību, augsnes kvalitāti un ainavu. Kurināmā ražošana no lauksaimniecības un mežsaimniecības produktiem, it īpaši no šo produktu pārstrādes atlikumiem, veicinās ūdeņu piesārņojuma samazināšanos šo atlikumu masveidīgas un ilglaicīgas uzkrāšanas vietās. Šādu atlikumu uzglabāšanas vietu likvidēšana uzlabos ainavu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
jaunu uzņēmumu radīšana un esošo uzņēmumu attīstība	/	/	/	-1	/	/	/	/
enerģijas ražošana no biomasas veicināšana	-1	/	/	/	+2	-1	-1	/
kurināmā ražošana no lauksaimniecības un mežsaimniecības produktiem veicināšana	/	/	+2	+1	+3	+1	+1	/

18. Pasākums: Ciematu atjaunošana un attīstība

Pasākuma mērķis ir veicināt sociālās infrastruktūras kvalitātes uzlabošanu lauku teritorijās apdzīvotības saglabāšanai.

Ceļu rekonstrukcija, teritoriju labiekārtošana un energoapgādes objektu rekonstrukcija pozitīvi ietekmēs ainavas kvalitāti. Līdztekus tam, teritoriju labiekārtošana var atrisināt

lietus notekūdeņu savākšanas un novadīšanas problēmas, kā rezultātā var uzlaboties ūdeņu kvalitāte. Energoobjektos, pārejot uz atjaunojamiem energoresursiem, uzlabojas situācija ar gaisa piesārņojumu un būtiski samazinās siltumnīcas efektu veicinošo gāzu emisijas, kā arī, pārejot no fosilā kurināmā (galvenokārt mazuta) uz atjaunojamiem energoresursiem, samazinās virszemes un gruntsūdeņu piesārņojuma riski.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Pagasta teritorijās esošo ceļu un ielu, pievadceļu rekonstrukcija vai renovācija	/	/	/	/	/	/	+1	/
Vietējo iniciatīvas grupu pulcēšanās vietu, saietu namu un līdzīgu (brīvā laika pavadīšanas, sporta un kultūras) objektu būvniecība, rekonstrukcija un renovācija un aprīkošana	/	/	/	/	/	/	/	+1
Teritorijas labiekārtošana	/	/	+1	/	/	/	+2	/
Energoapgādes sistēmas ar atjaunojamiem energoresursiem būvniecība, rekonstrukcija vai renovācija	/	/	+1	+1	+2	/	+1	/

19. Pasākums: Tūrisma aktivitāšu veicināšana

Pasākuma mērķis ir veicināt nelauksaimnieciskās aktivitātes lauku apvidū, attīstot un pilnveidojot lauku tūrismu un ar tūrismu saistītos pakalpojumus un infrastruktūru.

Atbalstot infrastruktūras attīstību tūrisma mītnēs, ir sagaidāms, ka uzlabosies notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas kvalitāte, it īpaši pēdējā aktivitātē, kurai ir tieši šāds mērķis. Tomēr visas šīs aktivitātes veido sistēmu – pēdējā nevarēs būt efektīva, ja objektā, piemēram, nebūs atbilstoši atrisināti jautājumi ar iekšējiem inženiertīkliem. Svarīgi, lai atbalstot dušas, tualetes un būvējot ēdināšanas blokus, būtu obligāta prasība notekūdeņu attīrīšanai. Pretējā gadījumā tas var radīt izteikti negatīvu efektu uz ūdeņiem – īpaši ezeriem un upēm. Gadījumā ja objekts atrodas dabiskā ezera aizsargjoslā, vēlams, lai notekūdeņi būtu izvesti vai pārsūknēti uz attīrīšanas iekārtām, no kurām izslēgta arī attīrīto notekūdeņu tieša nonākšana dabiskā ezerā vai tā aizsargjoslā. Atpūtas taku un parku izveide ainaviski bagātinās apkārtni, bet papildus apmeklētāju slodze mežā vai citā apskates objektā rada draudus bioloģiskai daudzveidībai. Šīfera jumtu nomaiņa, līdztekus tiešajam mērķim, uzlabos arī ainavu.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
Esošo tūrisma mītnu līdz 20 gultavietām rekonstrukcija vai renovācija, lai nodrošinātu dušas un tualetes esamību katrā istabā	/	/	+1	/	/	/	/	/

Esošo tūrisma mītnu ēdināšanas bloka būvniecība, rekonstrukcija vai rekonstrukcija atbilstoši normatīvajiem aktiem un nepieciešama aprīkojuma iegāde	/	/	/	/	/	/	/	/
Kempingu un hosteļu atsevišķas ēkas – koplietošanas virtuves, ēdamtelpas, tualetes un dušas jauna būvniecība, rekonstrukcija vai renovācija, neietverot pirts, saunas būvniecību	/	/	+1	/	/	/	/	/
Tūrisma pakalpojumu sniegšanas infrastruktūras, kas ietver aktīvas atpūtas taku un parku izveidi, pastaigu / velo / izjāžu celiņu peldvietu, distanču slēpošanas trašu labiekārtošana un izveide un nepieciešamā iekārtu, aprīkojuma iegāde augstākminētas infrastruktūras kopšanai un uzturēšanai (neietver dīķu rakšanu)	-1	/	/	/	/	/	+2	/
Vides aizsardzības investīcijas lauku tūrisma mītnē – notekūdeņu attīrīšanas sistēmas un nosēdaku izveide, šifera jumta seguma nomaiņa ar videi draudzīgu materiāla segumu	+1	/	+2	/	/	/	+1	/

20. Pasākums: Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana

Šī pasākuma mērķis ir veicināt ar lauksaimniecisko, mežsaimniecisko, zivsaimniecības darbību un pārstrādes nozari saistīta kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, atjaunošanu un uzlabošanu, padarot tos pieejamus un pievilcīgus iedzīvotājiem un tūristiem.

Pasākuma tiešais mērķis kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, tomēr lielākā daļa no aktivitātēm atstāj papildus pozitīvu efektu uz ainaviskām vērtībām.

	Bioloģiskā daudzveidība	Meži	Ūdeņi	Gaisa kvalitāte	Klimata pārmaiņas	Augsne	Ainava	Kultūr - vēsturiskais mantojums
Aktivitātes:	Ietekmes							
1) muzeju darbības attīstība:	/	/	/	/	/	/	+2	+2
2) profesionālās izglītības iestāžu:	/	/	/	/	/	/	+1	+1

Pasākums: Meža vides maksājumi

Šis pasākums ir iekļauts ar mērķi veicināt bioloģiskās daudzveidības un augstvērtīgu meža ekosistēmu saglabāšanu. Tomēr ņemot vērā, ka vērtēšanas laikā Programmā tam nebija iekļauti finanšu līdzekļi, tā ietekme netika vērtēta.

5.3. Programmas ietekmju kopsavilkums (kumulatīvā ietekme)

Lai veiktu programmas pasākumu sagaidāmās ietekmes uz vidi kopsavilkuma novērtējumu, pasākumu līmenī izdarītie novērtējumi tiek vienkārši (bez svara koeficientiem) summēti.

Veidojot programmas pasākumu potenciālās kopējās ietekmes uz vidi novērtēšanas metodoloģiju, tika aplūkotas iespējas izstrādāt pilnīgāku kopsavilkuma novērtējuma metodi. Tomēr dažādi iespējamie varianti tika noraidīti ar šādu pamatojumu:

- potenciālo ietekmes jomu griezumā svara koeficientus nav iespējams pamatot, jo ietekmes skar visai atšķirīgas vērtību kategorijas (bioloģiskā daudzveidība – ar lietošanu nesaistīta funkcionālā vērtība, meži – ekonomiskās dimensijās traktējama lietošanas vērtība, ainava

vai kultūrvēsturiskais mantojums – estētiska un garīga vērtība). Jāuzsver, ka līdzšinējā praksē pasaulē nav pazīstamas plaši lietotas metodes šādu dimensiju salīdzināšanai;

- pasākumu un aktivitāšu griezumā svara koeficientu sistēmai (savstarpējai salīdzināšanai) nav lielāks pamats kā augstāk aplūkotajā gadījumā, jo daļa no aktivitātēm ir saistīta ar noteiktu cilvēku kontingentu, citas ar noteiktām platībām, vēl citas ar ekonomiskām aktivitātēm (investīciju apjomu) un tādējādi ir savstarpēji nesalīdzināmas. Kā variants salīdzināšanai tika izskatīts naudas apjoms, kas plānots atbilstošajam pasākumam, tomēr arī šis variants var tikt pielietots tikai ar pieņēmumu, ka ieguldīto resursu atdeve visos pasākumos ir vienāda. Šādam pieņēmumam nav pamatojuma, vēl jo vairāk, – lai salīdzinātu resursu atdevi, arī rezultātam ir jābūt salīdzināmam. Šāda nesalīdzināmība tika pamatota jau iepriekš šajā punktā. Svarīgi arī atzīmēt, ka vērtēšanas laikā daudzas ar pasākumu realizēšanu saistītas nianšes precīzai vērtēšanai nebija zināmas.

Balstoties uz augstāk minētajiem argumentiem salīdzināšana un kopsavilkums tika veikts bez svara koeficientiem, jeb citiem vārdiem – visām jomām, pasākumiem un aktivitātēm tika pieņemti vienādi svara koeficienti. Tomēr šeit ir svarīgi atzīmēt, ka vērtējot pasākumi ietekmi, tā tika vērtētā kompleksā, arī ņemot vērā paredzēto finansējumu, ar ekspertu metodi novērtējot atdevi.

	Negatīvo ietekmju kopējais novērtējums	Pozitīvo ietekmju kopējais novērtējums	Summārais novērtējums
Bioloģiskā daudzveidība	- 15	+ 24	+ 9
Meži	0	+ 17	+ 17
Ūdeņi	- 4	+ 31	+ 27
Gaisa kvalitāte	- 1	+ 5	+ 4
Klimata pārmaiņas	0	+ 19	+ 19
Augsne	- 2	+ 14	+ 12
Ainava	- 6	+ 31	+ 25
Kultūrvēsturiskais mantojums	0	+ 4	+4
Kopā:	- 28	+145	+ 117

Atsevišķi reģistrējot pozitīvo un negatīvo ietekmju summas, redzam, ka visās ietekmju jomās programmas sagaidāmā ietekme ir pozitīva. Vislielākā negatīvo ietekmju summa attiecas uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Tas ir izskaidrojams ar to, ka lauksaimniecība ir nozare, kas ļoti plaši saskaras un mijiedarbojas ar dabas sistēmām, tās jūtami ietekmējot. Tomēr programmā paredzētie pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā ir lielā mērā kompensējoši un neizraisa bažas par nopietniem riskiem lielāku sistēmu līmenī. Atsevišķas negatīvās ietekmes būtiskāk var izpausties lokālā līmenī, tāpēc, realizējot noteiktus atbalstāmos pasākumus un aktivitātes konkrētos uzņēmumos vai saimniecībās, ir nepieciešams veikt plānoto darbību potenciālās ietekmes novērtējumu atbilstoši prasībām, kādas nosaka LR tiesību akti saistībā ar ietekmes uz vidi novērtējumu. Šo prasību pareiza piemērošana pietiekami nodrošina pret būtisku nelabvēlīgu ietekmju realizēšanos.

5.4. Pārrobežu ietekmes

Latvijas teritorija atrodas Baltijas jūras sateces baseinā, tādēļ ar Programmas īstenošanu saistītā pārrobežu ietekme lielākoties attiecināma uz prognozējamo ietekmi uz virszemes ūdeņiem un attiecīgu piesārņojuma nokļūšanu Baltijas jūrā. Biogēno elementu – slāpekļa un fosfora ietekme uz ūdeņiem novērojama gan iekšējos ūdeņos, gan jūrā.

Izmantojot intensīvākas saimniekošanas metodes, lauksaimniecība var apdraudēt iekšējo ūdeņu un Rīgas jūras līča ūdeņu kvalitāti, jo biogēno vielu saturošo notekūdeņu ieplūšana veicina eutrofikācijas procesu. Baltijas jūrai kā iekšzemes jūrai ir raksturīga ierobežota ūdens apmaiņa, relatīvi zems sāļums, neliels dziļums, plašs sateces baseins un liela saldūdens ietekme, kas kopā nosaka tās īpašo jutīgumu pret piesārņojumu. Tāpēc jūrā novadītās kaitīgās vielas saglabājas salīdzinoši ilgi, uzkrājoties ūdenī, nogulumos un dzīvajos organismos. Īpaši jutīga pret dažādām slodzēm ir Rīgas jūras līča ekosistēma. Vislielāko ietekmi atstāj upju ūdeņu un gaisa piesārņojums.

Pārrobežu ietekme jāvērtē arī saistībā ar bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko koridoru nodrošināšanu Latvijas pierobežā. Ekoloģiskie koridori praktiski netiek ņemti vērā, pieņemot lēmumus par meža zemju transformēšanu vai mežistrādes darbiem.

5.5. *Atbilstība starptautiskajiem un nacionālajiem vides politikas mērķiem*

Programma kopumā atbilst starptautiskajiem un nacionālajiem vides politikas mērķiem un tiešā veidā neparedz pasākumus, kas būtu pretrunā ar Latvijai saistošo starptautisko konvenciju prasībām, ES stratēģijām un nacionālajiem vides politikas plānošanas dokumentos iekļautajiem mērķiem. Piemēram, Programmā iekļautās prioritātes ir vērstas uz to, lai veicinātu bioloģiski vērtīgo zālāju saglabāšanu; ierobežotu lauksaimniecības negatīvo ietekmi uz vidi; samazinātu lauksaimniecības ietekmi uz klimata pārmaiņām un veicinātu siltumnīcefekta gāzu piesaisti; veicināt augšņu degradācijas novēršanu, kā arī veicināt materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanos.

Ņemot vērā negatīvās ietekmes, kas lielākoties saistītas ar lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības intensifikāciju, ir prognozējama negatīva ietekme uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un veicināšanu. Tomēr netiek prognozētas būtiskas negatīvas ietekmes, kas Latvijai traucētu nodrošināt starptautisko konvenciju un ES prasības bioloģiskās daudzveidības jomā.

Lai gan plānots, ka tiks ievērotas prasības, ko paredz Helsinku konvencijas par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību, tomēr sagaidāms, ka palielināsies biogēno vielu notece no lauksaimniecības zemēm, tādejādi veicinot piesārņojuma palielināšanos Baltijas jūrā un eutrofikāciju.

Stratēģijas plāna un pasākumu darbības virzieni un prioritātes atbilst Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs un Nacionālajā vides politikas plānā 2004.-2008. gadam paredzētajiem pasākumiem.

5.6. *Priekšlikumi negatīvo ietekmju novēršanai vai samazināšanai*

Šajā nodaļā ir sniegtas vadlīnijas Programmas ieviešanai, veicinot negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanu.

5.6.1. *Vides aizsardzības politikas efektīva ieviešana*

- Nodrošināt normatīvo aktu noteikto vides aizsardzības prasību ievērošanu, piemēram, aizsargjoslas ap virszemes ūdenstilpnēm; mēsļu krātuvju izveide; notekūdeņu attīrīšana.

- Ekonomisko aktivitāšu, it īpaši lauksaimniecības un mežsaimniecības plānošanā, nepieciešams izmantot upju sateces baseinu principu un ņemt vērā upju baseinu un apakšbaseinu apsaimniekošanas plānos sniegtās rekomendācijas (saskaņā ar likumu, plāns tiks apstiprināts līdz 2009.gada 22.decembrim).
- Gan nacionālā, gan reģionālā līmenī jāveic sabiedrības izglītošana un informēšana par vides un dabas aizsardzības jautājumiem. Īpaši aktuāla ir lauksaimnieku un mežsaimnieku izglītošana un kvalifikācijas celšana.
- Plašāk pielietot piesardzības principu, it īpaši lai novērstu iespējamo negatīvo ietekmi uz bioloģisko daudzveidību – gan floru, gan faunu.
- Nodrošinot esošo ĪADT apsaimniekošanu. Saimnieciskās aktivitātes īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un to buferzonās nepieciešams īstenot saskaņā ar attiecīgās teritorijas aizsardzības plānā paredzētajiem pasākumiem un pieļaujamajiem saimnieciskās darbības veidiem. ĪADT jāņem vērā individuālie (vai vispārīgie) teritorijas aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Lai novērstu ar nevēlamu antropogēnu slodzi uz šīm teritorijām, nepieciešams veicināt investīcijas tūrisma un rekreācijas infrastruktūrā dabas teritorijās.
- Izveidot ekoloģisko koridoru plānojumu un ņemt to vērā, tādējādi novēršot ekoloģisko fragmentāciju.
- Nodrošināt nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritoriju saglabāšanu un izmantošanu lauksaimniecībā.
- Apzināt, aizsargāt un saglabāt Latvijas mozaīkveida kultūrainavu. Bez pamatotas vajadzības nedrīkst paredzēt lauksaimniecības zemju transformēšanu citos zemes izmantošanas veidos, t.sk. dzīvojamai apbūvei.

5.6.2. Atbalsta nosacījumi un kritēriji

- Projekta pieteikumi konkrētām aktivitātēm ir jāvērtē pēc projektu kvalitātes, nevis pēc iesniegšanas kārtības. Izvērtēšanā jāiekļauj tādi kritēriji, kas ļauj novērtēt ar projektu īstenošanu saistīto ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu, ūdens resursiem, augsni u.tml.
- Atbalstu nepieciešams diferencēt par reģioniem. Pašlaik netiek ņemti vērā atšķirīgie apstākļi, piemēram, attiecībā uz augsnes kvalitāti. Diferencēts atbalsts būtu no vajadzību un vides viedokļa atbilstošs katram reģionam.
- Labas lauksaimniecības prakses pielietošanai ir jābūt priekšnoteikumam jebkāda veida atbalsta saņemšanai, jo tā aptver galvenās lauksaimnieciskās darbības sfēras, kuras var radīt ūdens, gaisa vai augsnes piesārņojumu un sniedz padomus, kurus ievērojot, piesārņojumu ir iespējams novērst vai vismaz samazināt.
- Atbalsta programmās finansējums ir jāpiešķir pa periodiem, nosakot kvotu 1-2 gadiem. Tādējādi tiktu nodrošināta iespēja savlaicīgi novērst potenciālās negatīvās ietekmes, ja tādas tiktu konstatētas.
- Lai nesamazinātu bioloģisko daudzveidību, mežu jāieaudzē pašreiz lauksaimniecībā neizmantotās zemēs, kuras nav iekļautas Natura 2000 teritorijā vai citādi raksturīgas ar augstu dabas un lauksaimniecības vērtību un mitraines, prioritāri atjaunojot meža ekosistēmu vēsturiski raksturīgās vietās, kā arī perspektīvā veidojot meža ekosistēmu koridorus atklātajās ainavās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas uzlabošanai.

- Izstrādāt vadlīnijas par optimālām apsaimniekošanas metodēm dažādiem pļavu tipiem un indikatoru sugas, kas ļautu apsaimniekotājiem un lauksaimniecības speciālistiem kontrolēt pļavu stāvokli.
- Ar atbalsta nosacījumu palīdzību stimulēt degradēto teritoriju sakārtošanu un izmantošanu saimnieciskajā darbībā.
- Pirms atbalsta piešķiršanas ir jāizvērtē infrastruktūras un notekūdeņu izraisīto antropogēno slodzi uz vides resursiem, ko radīs tūrisma objekta attīstība. Atbalstam tūrisma aktivitātēm ir jābūt sasaistītam ar jau esošo nacionālās un reģionālās nozīmes ceļu tīklu.

Pielikumi